Class 499.211 No. B28
no. 154L
Presented by

H. H. BARTLETT COLLECTION
ON THE PHILIPPINES NO: 154L

"ANG BASA-BASA"

COMEDIA NGA BINISAYÁ

NGA SINULAT NI

E. de la Rama cag Militante

SA ILONG-ILONG

SA

CAHINGAPUSAN SANG TUIG 1908

ILOILO

Imp. de **EL TIEMPO**

Calle Real núm. 1.

1909.

COMISIONADO	A	R. E. Zaragoza
»	B	Cornelio Miranda
»	C	Enrique Villanueva
»	D	Fidel Yolola
»	E	Serafin R. Fernandez
»	F	Miguel Lavente
»	G	Leon Calderon
Secretario sang Comisión	—	Santiago Bernardo
DIPUTADO	A	Cas'or G. Custodio
»	B	Gregorio Cuenca
»	C	Emillano Cñas
Sec. sang Asamblea	—	Santiago Bernardo
PROGRESISTA	—	Cornelio Miranda

1963 1846

Mga Actores

Leonor	—Srta.	Teófila Ramos
Matilde	— »	Irene Chavez
Marta	— »	Josefina Chavez
D. Anacleto amay ni Leonor	—Sr.	Esteban Zaldivar
» Tadeo, candidato nga *progresista.*	»	Ignacio Infante
» Marcial «leader» »	— »	Macario Martinez
» Sinforoso, abogado, candidato nga *inmediatista*	»	Tomás Mendoza
» Bartolomé, «leader» sang amo nga partido	»	Castor Custodio
» Ananias amay ni Matilde	— »	Clásico Tahanlangit
D.ª Engracia, asawa ni D. Ananias		Srta. Dionisia Javellana
D. Pablo amay ni Marta	—Sr.	Ramon E. Zaragoza
Martin, isa ca estudiante sa pagca-abogado	»	Migùel Lavente
Pisiong » » »	— »	José Ingalla
Claudio, isa sang mga elector	— »	León Calderon
Macario » » »	— »	Macario Martinez
Presidente «pro-tempore» sang **Asamblea**	»	Teodoro Isar

Mga Diputado: A. B. C. inmediatista nga tanan

Isa ca Diputado inmediatista	Sr.	Ignacio Infante
» » » progresista	»	N. N.

Mga Comisionado A. B. C. D. E. F. G.

Secretario sang Comisión	Sr.	N. N.
» » **Asamblea**	»	N. N.

Mga Diputado. Mga elector cag mga tumalambong babaé cag lalaque.

Duha ca tagá sa mga manogbasa

Ang nag sulat sini nga Comedia, uala niya pag isulat cay tunǧud sa pagpaquilala sing mga matahum nga hambalanon; dili, ang iya catuyuan amo lamang ang pag pahayag sang cadamuan naton nga mga casaypanan, casaypanan nga dapat naton tinǧuhaon sa pagsikuay, con bout quita nga madanǧat ta ang mga ca-aychan nga guina tinǧuhá.

Ang nag sulat.

Ang tanan nga buot magpaguá sini nga Comedia sa luas sang banua sa Ilong-ilong, sarang macapaguá nga uala sing ano man nga mga balayran sa nag sulat, con dili ang pagpahibaló lamang sa iya.

Sa tigbanua sang Filipinas

ISA KA HAT-UM BAÑGUD SINI NGA COMEDIA
ÑGA SINULAT NI
G. Esteban de la Rama.

Ang kahimtangan sang pagkabuhì sa Kapupud-an; ang kapi-ot nga guinapas-an sang iya mga anak; ang guiho sang mga dinugô nga guinahangad sang karamuan sa pagpa-abut sa ila sing pagtolon-an, sing bunglay, kag sing solondon, agud mapa-iway ang kabangdanan sining mga pagbak-hù kag pagkasaquit; dao natalastas sing dayag nga gayud, sa sulud sang pinanid sini nga sinulat:

ÑGANI MAN:

Ang mga tao nga may kaugalingon nga pa-ino-ino; ang may toto-o nga paghigugma sa dutà nga natauohan; ang mga may handum sang kabayawan kag kadunganan sining masolob-on nga pátria; kag sa katapusan, ang may pagbaliquid sang kalinong kag pag tin-ad sa kaayohan sang mga tinubò nga masonod sang sa karon nanagkabuhì sa Filipinas, sarang magtamod kag magpanganinao dinhi sini nga sinulat; kay sa ualâ sing duha-duha, kung sia may pagto-o sa gahum sang Nagpatok sang kalibutan kag naghatag sa tauo sang kaugalingon nga pagkilala, (conciencia) magapangusug sia kag magahimulat pagpangabud-lay guid, sa pagsikuay sang mga limbong, sang mga olog-olog, cag sang mga kabutigan, nga amó ang naghigot kag sa dalayon nagahugot sang talikalâ sang kai-mulon kag pagtamay sang tugpa nga mga tauo, sa mga nabun-ag nga tinubò sa dutà sang Filipinas,

Iloilo 5 de Nov. de 1908.

Salvador Infante.

Esteban de la Rama y Militante.

NAHAUNA NGA BAHIN.

(Ang masunud nga bahin nahanabû sang may pila cabulan, sang guinapaabut ang pagpiniliay sang mga Diputado sang nahauná nga Asamblea sa isa ca Provincia. Ang entablado nagapahayag s·ng saguá sang balay ni D. Anacleto. Á las nueve sing gab-i. Sa amó nga saguá may isa ca "Meeting" nga guinpasad ang mga candidato **progresista** *cag* **inmediatista** *sa pagpahayag isa cag isa sa ila, sang ila mga catuyu an sa mga electores. Sa ualá sang entablado, madamò ang mga siya nga napamungcu an sang mga elector, cag ang iban sa ila nagatilindog. Sa to-ó nagalilingcod ang magahalambal sa "Meeting." Sa isa ca luyó may isa ca piano, cag sa pagbáyao sang telón may isa cadalaga nga nagatocar nga amó si Leonor).*

UNA NGA GUÁ

(Leonor, Matilde, Marta, D. Anacleto, D. Tadeo, D. Marcial, D. Sinforoso, D. Bartolomé, D. Ananias, D.a Engracia, Martin, Pisiong, Claudio, mga electores cag iban pa nga mga tumalambung. Sa pagcatapus tocar ni Leonor mamalacpac ang cadamuan).

Martin—Leonor, caayo sa imo magtocar.....

Leonor—Anano man ang ayohon.....

D. Anacleto. (*mag tindog*) – Mga tumalambung: Ini nga pag tilílipon, guinca-isahan cag guinpangayò sang mga candidato para sa pagcarepresentante sini nga distrito, cay buot sila magpahayag sa aton sang ila programa isa cag isa, agud quitá ang magpilì con diin sang amó nga programa ang maayo sa aton hunàhunà sa caayohan sang aton banua; busà con sin·o sa ila ang aton pilí-on, guinapasalig nila nga ang tanan nga ila dirí igapahayag nga caayohan sa aton, aton tanan madangátan.

Caron igapaquilala co sa iño isa ca dunganon nga tao nga nagadapig sa partido nga guinañgalanan Frogresista, nga buot magpamulong sa iñe; ini nga tao isa sang mga mañgunguma nga subung sa aton nga nagapatulò sang iya balhas sa adlao-adlao nga tanan, cag bañgud sini iya nadañgat ang isa ca pagcabutáng nga iya guinapacadunggug; sia, con nagahilabut sa política ualâ magahilabút subong sang cadamu-an nga ualâ lamang sing guinatuyò con dilì ang pag-agum sang guinañgalanan nga Basabasa cag amo guid lamang ang ila guinasaligan sa pagpa-ayo sang ila pagcabutáng cay sila matamad cag dilì buot magpatulò sang ila balhas sa ca-umhan.

Ini nga tao dili macahimò nga magdayà sa aton cay ang iya catuyu-an amo lamang ang pagbulig nga madañgatan ta ang caayohan. Ini nga tao amo si D. Marcial, acon sia guinapaquilala sa iño.

(Palacpac, si D. Anacleto maglingcod.)

D. Marcial (*magtindog*) Mga Guino-o: Sa bâbâ ni D. Anacleto nian iño na nabati-an nga aco progresista sing caisipan, busà cay isa sang mga progresista naga-ampin aco cag guina-agda ta camo sa pag bulig sang candidatura ni D. Tadeo isa man sang mga progresista; si D. Tadeo isa sang mga mañgunguma sini nga banua cag amon sia guinpilit nga magsupút nga patigayonon ang iya candidatura sa pagc: diputado, cay amon guinala-uman nga ualâ na con dilì sia nga nag-ilitúm nalang sang pa-init, ang saráng macasaysay cag macapaquigba-is sang aton mga quinahanglan cag mga tulumanon nga nahanunggud sa aton: May isa ca siling «nga ualâ na con dilì ang masaquit ang tacus macag-asoy sang iya balatian», busá cay sin-o pa, con dilì sa isa sa aton, dapat icagtugulan ang pagsaysay sang aton mga caculangan?...

Isa ca inmediatista (*Sumahlao*)—Maayo guid ang abo-

gado cay ang abogado amo ang macahibalo magtalastas sang «ley».

D. Marcial-Ugaling madamò man ang mga abogado nga nagasalalâ, cay con ualâ sing nagasalâ, contanì ualâ sing nagacaperde sang mga casabà nga ila guinatabangan, cag ang mala-in pa guid nga ang ibán guinahungud nila ang pagsalâ agud maggamu ang banua cay ang pulong, «sa isa ca subâ nga linabóg, gananala nga dacû sang mga mangingisdá»; busà mga guino-o, aton ampinan ang candidatura ni D. Tadeo cay sia isa ca mangunguma cag ang aton ca-umhan amo ang aton dapat nga palabihón sa nga tanan sa pagtatap, cay amo ang guinacuhaan ta sang aton panggabuhì, cag amo ang haligui nga labing mabacud nga nagatucod sang aton Gobierno, cag amo ang magabálay sa olehe sang aton República Filipina, adlao nga labing malahalon nga aton guinahandum cag guinatinguhà. Pinulong co na. (*palacpac sang pila ca bantoc nga mga progresista*)...

(*Si Leonor pumongcó sa piano cag magtocar*)

Isa ca olitao (*pumalapit cay Marta cag maghutic*)—Abao Marta, caayoayo sa imo.....

Marta (*mamulá cag mogyuhum*)—Indí aco magpati...(*sa mahinay nagdayon ang ila paghambal*)....

D. Anacleto (*magtindog liudt*)—Caron mga guino-o, magasunúd sa paghambal, ang candidato progresista nga amo si D. Tadeo: Si D. Tadeo ualâ contanì sing luyag sa pagpaquig-acò nga sia magdiputado sa Asamblea, ugaling guinpilit sia sang iya mga ablan, cag sia nagsugut bangud cay catungdanan sang isa ca maayo nga pumuluyò, ang pagbulig sa banua nga iya nataohan. Si D. Tadeo sanglet cay progresista, magaasoy sa iño sang mga cabangdanan cag casayorán sang amo nga partido. Busá guinapaquilala co sia sa iño.

(*Palacpac sang pila cabantoc nga mga progresista*)

D. Tadeo (*magtindug*)—Mga electores sini nga banua: Ualâ na quinahanglan nga igasaysay pa sa iño con ano ang cahulugan sang guinatauág nga Asamblea. Acó ualâ diri magcaré sa pagsiling sa iño nga iño aco plli-on cay amo ini cag ini ang acon masarang gáncon dili nagapaquilala lamang sa iño nga aco isa sang mga candidato cag may luyag mag-asoy sang guinatauág nga programa ó catuyo-án sang partido Nacional Progresista nga amo ang acon guina-ampinan.

Ang Partido Nacional Progresista, mga Guinc-o, amoy isa ca partido nga nagatinguhâ man nga subong sang iban sang «Independencia» sang aton banua; ang iya ngalan lamang nagapahayag na nga ang iya catuyo-an amo ang «Nacionalisación» ó ang pagtinguhà sang pagcangalingón sang aton gobierno; madamò ang nagasiling nga ini nga partido dili bu-ot sang aton Independencia con dili nagatinguhâ nga magdayon diri sa guihapon ang gobierno Americano sa paggobierno sa aton nga ualá na sing catapusan; ang amo nga mga nagasililing nagabutig, cag ini nga butig guinagamit nila subong sang isa ca pañó sa pagtabun sang mga mata sang cadamuan agud dili nila maquitâ ang mga masanag nga butang: ¿Ano bala ang lina-inán sini nga partido sang partido nga guinatauág «Inmediatista»?.... Ang lina-inán, nabangud nga ang mga inmediatista bu-ot sila nga quita mag-independiente na caron mismo ó sa guilayón, nga sa guilayón aton paga-ipoon ang isa ca bunga nga guinangalanan Independencia, cag pagca-onon masquin hilao cag masquin quita ma-empacho cag mamatay; ang mga progresista iya sing ila, ila man guinat nguhâ ang amo nga bunga sa pag ipô, ugaling ang ila luyag nga aton anay palotó-on agud dili quita ma-empacho cag mamatay con aton ca-onon.

Caron lio panghunáhuná-on con di-in ang ma ayo, con ang magca-on quita sang hilao nga ma-capabalati-an ó ang lutò nga ualâ sing cala-inan. Acon man guinapahayag sa lio nga ang guina-pasoni nga cami nga may diotay nga pagcabutáng, dili cami bu-ot sang independencia sa gullayón cay guinahadlucán cami nga maualà ang amon pag-cabutáng, isa man ca cabutigan: Ang amon cabang-danan sa paggpanghunàhuná sing subong, cay ang amon luyag nga ang gobierno nga guinangalanan «liberal cag democrático» nga guintucod diri sang mga Americano, dapat nga magdayon cay amo ang gobierno nga macahatag sing cahimaya-an sa isa ca banua, ó con sa maathag nga pulong isa ca «gobierno sang banua para sa banua», (*palac-pac sang pila ca bantoc nga mga progresista*) ini ugaling nga paggobierno ualâ sing cahimo-án con ang banua guinaculabus pa sa caalamón, con anó ang cahulugan sinâ nga pagdinumala, cag con diin sumampung ang iya mga catungdanan cag con diin man sumampung ang iya mga tulumanon; sa pag to-ón sa banua sini nga mga bagay, quina-banglan nga ibutang ta sa mahinay, cay masquin sa di-in nga cabanuahanan cag sa tanan nga pa-nu-igón, ang alam dili madangat sa isa ca adlao la-mang. Cag, ¿nahibalo-an bala niño mga guino-o, ang aton madangatan con quita ang magdasô-dasô? ..... Ang mahinabô, nga ang gobierno nga aton matucod, pagabut-an sang pila ca bantoc nga may alam cag sa amát-amát ang amo nga gobier-no democrático mahimò nga autocrático, ó con sa maayo nga pulong, isa ca goblerno nga ang banua, ua'ã na paga-imitlang; ang pila na lamang ca bantoc nga may alam, amo ná lang ang maga bu-ot, cag ang gobierno macabig sa caayohan na lang nila. Pinulong co na, (*palacpac sang pila ca bantoc nga mga progresista.*)

Martin (*sa cay Leonor*)—¿Anano ang lla sini guinapalacpac?.....

Leonor (*may dala nga catingala*)—¿Nga-a, ualâ ca pagpamati?.....

Martin (*may dala nga dacù nga paghigugma*)—¿Anano paang acon pagpamati, cay ang acon tanan burà-hunà yarà nalang sa imo?.... Sa acon, may iban pa bala dirì nga tao con dilì icao?.....

Leonor—Ugaling, dapat mo nga mahibaloan nga si tatay yare nagatambong, cag ua â lamang silla guinatuloc con dilì quita, busà paghaganhagan ca.

Martin—Leonor, con imo gusto, acon silla hambalon nga aco mayluyag nga mangasaua sa imo .....

Leonor,—Ano nga pangasaua?.... Ualâ ca pa gani ca tapus sang imo pagto-on?

Martin—Dilì vale.....

D. Anacleto (*sa cay Leonor dala ang diotay nga pangaquig*)—Leonor, pagtocar ca.....

(*Si Leonor tumindog, magpungcó sa piano cag magtocar*)

Isa ca inmediatista (*sa icaduha ca inmediatista, sang si Leonor naga tocar*). Tê pa-áno abe sa imo, palutó-on ta anay ang bunga cag ugaling ipu-on?....

Icaduha ca inmediatista—Lasang, cabu-angán, aco may gusto sa pagca-onmasquin hilao... gané pamati-an ugaling nimo si D. Sirforoso....

D. Anacleto (*tumindog liuan cag mamucpuc sa lamesa tanan magpahipus*)—Sa caron nga aton na nabati-an ang mga progresista, aton na man pamati-an ang mga inmediatista agud aton man matalaptapan ang lla programa, busá guinapaquilala co sa iño si D. Bartolomé, isa sang mga inmediatista nga nagalá-um guid nga quita macasaráng na sagullayon, sa pagdumala sang aton ca-ugalingon nga gobierno.

D. Bartolome (*tumindog, palacpac sang cadamu an. panghambal cag panghulag hulag nga dao sa comediante*)—Mga ablan: ang partido inmediatista nga aco isa sang naga-ampin, amo ang partido nga naga-

tinguhà nga sagullayon mag-independiente na quita cay quita macasaráng na maggobierno sang aton banua. (*palacpac sang cadamu an cag may lacot nga pamulong nga* «¡Husto!.... Husto ina!...») Inang nagasilliling nga quita dili pa macasaráng, salâ sinâ ang ila pag isip; masquin gani si Papa Isio nga ualâ macatu-ón macasaráng, ¿quita nga mga may alam dili quita macasaráng?... (*palacpac nga mabascug*) ¿Ano ang dili ta masarangán?.... Ang pulong sang mga progresista nga dili quita macasaráng magtabang sang aton caduta-an con pananglet nga magcalaré ang iban nga mga «nación» cag bu-ot nila pang-agaon sa aton..... ¿Cay nga-á nga dili ta masarangán ang pagtábang?.... Nga-a, dacû guid bala ang aton cahadloc sa camatayon nga dili quita macahalad sang aton cabuhi?.... ¿Nga-á, dili quitá maca-ilog sang mga Japones nga sa tanan nga pag-auayan ila guindaug ang mga Ruso, isa ca «nación» nga amo ang labing gamhanan cag labing macahaladluc sa tanan nga mga «nacion» sa Europa?.... Nga-a hilicayan na guid quitá ca-ayo, nga dili ta masarangán ang buhat sang iban nga casubong ta nga tao?.... Mga ablan, ang masarangán sang mga Japones, masarangán ta, cay quitá dili ma-olohe sa ila sa tanan nga bagay, (*palacbac ngá mabascug*) labi pa, dili man quitá gulhapon pagpabaya-an sang mga Americano cay sila dili magtugot nga quitá pag-agaon sang iban. Busá, quinahanglan ta ang aton independencia sa gullayón, cay latum na quitá sa calisdanan cag ang independencia amo lamang ang macacuhà sa aton sa amo nga mga calisud... Con quita pobre sa caron, ang independencia magahatag sa aton sing ca-ayohan cag magacuhà sa aton sa capobrehan, cag dili na quita magcalisud, bangud sang aton mga dalagcù nga buhis carón. Ini nga gobierno con

dili ma-illsan amo ang magapatay sa aton, cay pagapasuggpa-on quita bangud sang cadalag ù sang mga buhis...

Isa ca progresista (*magsablao*) ¿Nga-a con independiente na quita, ualâ na sing buhis?... (*pamulong nga sa pangaquig sa madamu nga tingug* «¡Hipus.. Justo ina... dayon dayon!....»)

D. Bartolome (*dumayon paghimbal*)—May mga buhis man, ugaling magabuhin.. Ang buhis nga caron guinangalanan cédula, maualà... cag inang mga «basabasero» nga amo ang nagatilingubà nga dili mailisan ang sa caron nga gobierno cay mahadloc nga mauala-an sila sang ila linugao, maualà man.....

Isa ca progresista—Seguro may maga ills nga iban nga labi pa guid ca mangahacug..... (*pamulong sa dacù nga pangaquig sang* «¡Lingcod... Hipus... Dayon!....»)

D. Bartolome (*dumayon sa paghamba!*)—Busa mga ablan, aton pili-on si D Sinforoso nga amo ang candidato inmediatista, cay si D. Sinforoso isa ca abogado, cag sa bangud sang iya pagca-abogado, sia amo ang sarang macatilastas cag macabuhat sang mga tulumanon nga nagacalgò....Pili-on ta, si D. Sinforoso, agud mag-independiente na quita cay con magdugay pa ang aton independencia, aco guinahadlocan nga ang adlao nga aton madangat inâ nga catingubá-an, patay na quita, cag dili na naton ma ambitán ang amó nga mga cayohan. (*palacpac nga mabascug sang cadamu an.*) Aton pilion si D. Sinforoso agud quita macatimauà, cay si D. Sinforoso dili inâ subong sang iban nga con madangat na nila ang ila guinatingubà, dili na sila macadumdum sang banua nga nagbulig sa ila....

Isa ca tingug—Panghimalo-an mo?... (*ang cadamuan magpahayag sang ila caxquig*)

D. Bartolome (*dumayon sa paghambal.*)—Nahibalo-an co, cay si D. Sinforoso quilala co sing maayo: sia ualâ lang sing guinadumdum sa horas horas nga tanan, con dili ang caayohan sang iya banua cag ang iya taguiposo-on nagatangis bangud sang calisdanan nga aton guina-aguihan. Pinulong co na. (*palacpac sang cadamu-an*)

(Si Leonor nga nagahuring-huring cay Martin tumindog, pumongco sa piano cag magtocar)

(Sang pagcadugay-dugay na nga tocar ni Leonor, si D. Anacleto tumindog, mamocpoc sa lamesa cag a ng tanan maghilipus).

D. Anacleto.—Caron aton na man pagapamati-an si D. Sinforoso nga amó ang candidato sang mga inmediatista, cag sa pamulong ni D. Bartolomé, isa sia ca tao nga sa horas horas nga tanan ualâ lang sing guinapanumdum con dili ang ca-ayohan sang iya banua. Guinapaquilila co sia sa iño.

D. Sinforoso. (*tumindog, palacpac nga mabascug sang cadamu an, moghambal nga dao sa comediante*)—Mga electores sini nga banua: Dili co na pagsulitan sa iño ang mga guinpamulong ni D. Bartolomé, bangud sang guinatingúhá sang partido inmediatista .... ¿Cay nga-a nga ang amo nga partido bu-ot sang aton independencia sa guilayon? ..... Bangud nga ang mga nagtulúlucod sang amo nga partido, guinaquilala nila, nga ang isa ca banua dili guid mahimò ang pagdacû, con ang gobierno nga nagadumala sa iya, dili sa iya ca-ugalingon ang pag bulut-an ..... Masquin ano ca alam sang isa ca banua dili macasarang sa paggobierno sa isa man ca banua nga ualâ sia sing labut, cay con ualâ niya matalastasé ang mga quinahanglan cag quina-ugalì sang banua nga iya guinadumala, dili mahimò nga ang gobierno nga iya matucod, macapabulahan sa mga pumuloyò sinâ nga banua ..... (*palacpac nga mabascug*) Ang camato-oran sining acon guinapamulong, aton na naquita: Sa malapit na sa napulò ca tu-ig nga guin-

tucod diri sa Filipinas ang gobierno nga sa carón. ¿ano nga caayohan ang aton nadangatan?.... ¿Ang pameste sa tuig-tuig nga tanan?... ¿Ang apán cag lucso sa tanan nga horas?.... ¿Ang mga buhis nga dao halus ta na mapamayaran?... ¿Cag ang cadamu-an sang iban pa nga mga calisdanan, nga con acon igasay-say ualâ sing catapusan?.. Busá mga guino-o, quinahanglan guid nga mag-independiente na quita sa labing m·dalî, sa guilayon; cay con dilì, ma-urutan quita sing casapatan, ang lucso cag apan dilì pahimoon ang aton mga talamnon, ang mga buhis amo ang magahingapus sa pag suyup sang aton tanan pagcabutang... Con independiente na quita, tanan ini nga mga calisdanan maualà, cag maga-ilis ang isa ca mga panahon nga calipayan; ang aton mga casapatan magadululum sa aton mga latagon; maualà ang gutum, ang pameste, ang apan, ang cedula cag iban pa nga mga cabuhisan nga nagaticlod sa aton sa capobrehan.... (*mabascug nga mga palacpac*).....

Isa ca progresista (*sumablao sing mabascug*)—Cadamò na sinâ nga mga panug-an!

D. Sinforoso (*pumadayon*)—Con cami nga mga inmediatista amo ang pagpili-on sang cabanuahanan, sa bulan sa Diciembre nga maabut independiente na quita, cag cutub nian... ¡viva ang casadiahan!.....¡tapus na ang mga calisud!..... (*mabascug nga mga palacpac*) Isa pa: Naquitá na niño nga ang pilac namilag-pilag na guid lamang..... Sa caron iño tanda-an, con aco ang iño pili-on, ang pilac magasolobra, cay acon pangayo-on nga pagatugutan quita sa pagtunao cag pag horma sang pilac nga aton luyag, masquin pila ca lacsà ang aton quinahanglan; cag isa cag isa sa aton macatunao sang iya bo-ot nga tunaon, cag con sin-o ang mauad-an, magcadto lamang sa dapúg, magdabuc sang calayo cay dugay-dugay may cuarta na sia..

Isa ca progresista (*sumablao*)—Diin quita macuhà sang pilac nga aton pagatunaon? .....

Tingug sang cadamu-an—Husto ina..... Sigue..... Sigue..... Mato-od inang imo guinapamulong!.....

D. Sinforoso (*dumayon*)—Cag agud dili mamulong ang iño bo-ot nga aco subong sang cadamu-an nga con yarà na sila sa cagambanan malimtan na nila ang banua nga nagbulig sa ila, cag ua'â na guid lamang sila sing guinapanumdum con dilì ang pagsuyup sang Basabasa, acon diri sa iño guinapanug-an, nga ang catungâ sang acon sueldo acon igahatag sa mga banua sang distrito nga nagpili sa acon, cag con dao quinahanglan pa, dili lamang cay ini con dilì ang acon pa cabuhì acon igahalad, agud nga maaguman ta tanan ang calipayan....Pinolong co na... (*mabascug nga palacpac*)

Isa ca progresista—Basì ca malipat!..... (*Tingug sang cadamu-an* ¡Hipus!..¡Hipus!.... *sang dugay dugay na ang quinagahud, si D. Anacleto tumindog cag mag pamucpoc sa lamesa..... ang tanan mag hilipus.*)

D. Anacleto.—Sa caron mga guino-o, sa tapus ta na mapamati-an ang mga guinpangasoy sang isa cag isa sang mga candidato cag ang mga nagaalalampin sa ila, aton panghunáhuná-on sa mahusay ang tanan nga ila sa aton guinpamulong, cag aton pagpili-on con di-in sa aton ca-ugalingon nga cabubut-on ang maayo sang duha ca dalan nga ila sa aton guina tud.ò, ang sarang ta pagsundon agud naton madangat sa maayo inang himayà nga aton guinapangabay nga tanan, nga amo ang independencia sang aton banua. Busà panghunàhunàon ta sa mahusay, cag con mag-abut na ang adlao sang elecciones, sa ualâ sing padaladala, magvotar quita sa tao nga aton nahunàhuna-an nga macatuytuy sa aton sa caayohan. Dapat ta nga dumdumon, nga ang caayohan sang aton banua nga Filipinas, nagalincod sa aton maayo ó mala-in nga buhat,

cag ang aton mga inanac sa ulihi nga mga adlao, pagabasulon quita con sa aton pagpabayàbayà ó padaladala mala-in ang ila madargatan. Pinolong cona. (*palacpac*)....

ICADUHA NGA GUÁ

(*Ang tanan magguililiho.... Si Leonor mag tocar sang̃ piano.*

Isà ca progresista. (*sa icaduha ca progresista*)—¿Anano, may magapati ayhan sang mga disparates nga ila sinâ guinpaniling?.....

Icaduha ca progresista—Madamò, ugaling imo tan-aon...Diri sa aton, ang mga macáhas cag mga butigon nga subong sinâ sa ila, amo ang nagagoluâ, cay ang cadamu-an culang pa caayo sa tinon-an, ang olo ualâ magadumala sa ila mga buluhaton con dilì ang taguiposo-on. !Oh!...pabaya-an mo cay ang mga desengaño amo ang maayo nga manogtoon... Maquilala nila ugaling sa ulihi, con ano ang cahulugan sinang ila tanan guinpamolong.

Da. Engracia. (*sa iya batà nga si Matilde*)—Inday, canamit maghambal sinâ cay D. Sinforoso cag sa canamit nga pamati-an...

Matilde. (*mamula*)—Mato-od nanay...

D. Ananias (*nga nagapamati, sa iya asaua cag batá*)—Ang mga bungalngalan, madamò guid ang maluyag magpamati. Cag abe, mapati man camo nga sia sing iya dili subong sang cadamu-an nga Basabasa [illegible]ang ang guinahandum?... Gani tan-aon niño, mahacug pa inâ sa iban...

Matilde.—Anano na man tatay!...

Da. Engracia. (*butung̃un ang pacô sang iya batá*)—Ayao na pagsapaca inâ si tatay mo...

(*Si D. Sinforoso magpalapit sa cay Matilde cag iya hambalon*)

Pisiong. (*palapitan si Marta*)—Abao Marta, ang imo quilay dao binadlit!...

Marta.—Binadlit ang acon quilay.? Duro sa imo ca layô... ¡Hoy, Pisiong! ano ang imo guinato-on sa Manila?...

Pisiong.—Ano man ang acon ton-on, con dili pagca abogado?... Amo lang inâ ang maayo caron, cay masquin maggadoy ca lang, may macalolo-oy guihapon nga mahulog sa imo camot; cag con dao ualâ na guid, yará ang Basabasa nga amo ang dalangpan sang mga gadoy: Con may titulo cana gani, mahapus ang imo pagcandidato masquin sa ano lamang nga bagay.

Marta.—Tê, con dilí ca mag-guá?....

Pisiong.—Oh!... ang pag-guâ mahapus... tug-anan mo lang ang mga electores sang Independencia cag imo sila singauon nga himoyop lang sila sang calayo sa ila dapog may cuarta na sila, cag iban pa nga cabu-angan, guâ ca ná sinâ..... ugaling imó tan-aon....

Marta.—Tê, ang iño hacienda, ¿sin-o ang maga-obra, con si tatay mo cay tigulang na dili maca-obra?.....

Pisiong.—Obrahon ugaling inâ sang iban.... aco, ualâ matao sa pag-obra... ¿nga-a man guid magpa-init pa quita, cay mahapus ang pagpangita sang pilac nga ualâ sing painit?... Nahibaloan mo Marta, ang diputado, magcadto lang sa cámara, masquin magpungcó lang, manghuy-ab lang cag humangâ lang, may duha-capulo ca pisos guid ang adlao nga guinapa-abút... Tan-aua sing ila si tatay mo cag si tatay con dao anó nga cabudlayan ang ila guina-aguihan sa hacienda, uláu cag init guinaantus; may apan, may lucso, epizootia, pameste cag iban pa nga mga ca lisdanan nga guinaatubang... Oh!... ¡Tinonto... tinonto!....

D. Bartolomé (*nga nagpalapit cag nacabatî sang ulihi nga mga pulong*) —¡Cailo nga banual... Con amó ini nga calsipan ¿anó ayhon ang imo madangatan?....

Claudio.—(*pumalapit sa cay Sinforosó*)—Anano, ¿matuod guid inang imo guinapaniling?....

D. Sinforoso. (*picpicon si Claudio saa abaga*)—¡Amigo, hipus!. con sa hampang pa, inâ catusuhan... ang tanan nga dalan maayo, sa madangat ta lang ang aton guinatinguhá....

Claudio.—¿Cag con indì ta matuman?...

D. Sinforoso. (*magcadlao*)—Dao icao ang sa batà nga diotay, ¿sin-o ang nagasiling sa imo nga aton pagatumanon?

Claudio.—Tô, con dilì pangayo-an quita nila sing casayoran sang aton guinpanug-an?

D. Sinforoso (*may dala nga cahicay*)—¡Dao sa butig nga ualâ ca caquilala sang aton mga casimanual... lugpayá ang imo hunàhunà... dilí lamang nga dilí quita nila sinâ pagpangayoan sing casayoran, con dilì banquetehan pa aco nila sinâ, con aco macabalic halin sa Manilà... ang imo andaman, sing maayo Claudio, amo ang aton mga electores, bayare ang ila mga cédula cag con ualâ sila ibayad sang buhis sang ila mga dutá, bayare man.... (*magpalayô*).

Martin. (*pumalapit sa cay Leonor nga dugay dugay na catapus pagtocar sang piano*)—Leonor, ano nga taguipo-so-on inang imo... bato?.. ualâ ca magatan-ao con dao ano ang paghigugma co sa imo?.. ualâ ca magatan-ao nga ang imo gugma amo ang acon guinacabuhì cag con ualâ iní nga gugma dili aco mabuhí?... ualâ ca magatan-ao nga ang calibutan sa nahanungud sa acon, nabug-os na lamang sa imo?... Sa horas horas nga tanan icao na lang ang acon guinapanumdum.... ang acon pagtulog ualâ na sing cahamuc-an, cay sa tungàtungà sang acon catuluyhon, ang imo larauan mahinalì lamang nagapahayag sa acon... ¡Oh!, con macaquità ca sang acon cahimtangan, mahanuclog ca,.. Ang imo ngalan nagagu-ub sa calinongan sang cagab-ihon sang acon panauag... Ang acon mga but-con nagabayao nga halus maquighacus sa imo, ugaling ¡ay!., larauan nga ualâ sing lauas amo ang acon guinahacus...¡Oh!

con ang gugma nga acon guinabatiag, tacus na nga macatandog sang imo taguiposo-on, calooye... calooye na aco con bu-ut ca nga dilì aco mamatay... (*si Leonor magducû c ag sa dacû nga pagcahanoclog dao sa dilî mahibalo magsabat*).

D. Anacleto. (*nga nagpalapit cag nacabatî sang ulihi nga mga pulong*)—Icao mamatay?.. Cag abe, con buang man aco nga acon itugot sa imo ang pagpangasaua sang acon batà, ¿ano ang imo igasagud sa iya?... Ano ang iño caonon cay ualâ ca pa ganì sing pangità?..

Martin. (*dala ang pangabay*)—Ohl, D. Anacleto masquin magcaon lang cami nga duha sang asin cag linugao...

D. Anacleto. (*cumadlao cag sa lahuglahug*)—Asin cag linugao?... Ang imo iya linugao may asin pa?... ang iya sang iban ualâ na sing asin..,

D. Pablo. (*nga nacapalapit*)—Mato-od ang imo Cleto, ugaling ang linugao sang iban may lacot nga balhas cag dugô sang banua...

Hulug ang telon.

ICA-DUHA NGA BAHIN

Ang entablado nagapahayag sang saguà sang balay ni D. Sinforoso sang isa sang mga adlao, nga may inscripción sang mga elector sa pagcadiputado sang nahauna nga Asamblea.

NAHAUNA NGA GUA

(Si D. Bartolome, Claudio cag iban pa nga mga electores.)

D. Bartolome. (*nga nagguá humalin sa comedor caupud ang iban nga mga elector, magpadayon sa madalî sa-iban nga nagahululat*)—Obl, yare galì camó... camosta man camó?... (*maglamano sa ila*).

Ang mga elector.—Maayo man, salamat...

D. Bartolome.—Anano, ¿nacacaon na camó?...

Isa ca elector.—Ho-o....salamat....Didto cami maghalin sa canday D. Tadeo, guinsagad niya cami agda nga pacaonon, nagcaon cami...Cailó man!...abe niya ma dala niya cami sa pacaon lamang.

D. Bartolome.—Tê madamò ang tao didto sa ila?...

Isa ca elector.—Ho-o madamò ugaling ang cadamu-an sadto sa ila, aton. Guinabu ang lamang sila.

D. Bartolome.—Basì con quita man ang ila guinabu-ang!...

Claudio.—(*sa cay D. Bartolome lamang*)—Obl, dilì ca mahadluc, ang independencia sa guilayon cag ang pagtunao sang pilac, masquin caguison pa nimo, dili na mapanas sa ila hunàhunà.

D. Bartolome.—Cag con culang pa inâ nga mga panug-an, saráng pa nimo maduganĝan...

Claudio.—Anó pa ang saráng ta icagdugang?...

D. Bartolome.—Pamangcuta lang sila sang ila luyag cag itug-an tanan, itug-an...

Claudio. (*may dala nga lahuglahug*)—Cag con pananglit ila pangayo-on, nga ang dutà mag bucâ cag panlamunon ang tanan nga mga Americano, ó ang langit

mag ticab, cag pangdauaton sila nga tanan, aton man ipanug-an?

D. Bartolome. (*magharachac*)—Lasang nga tao ini!..itug-an, itug-an..(*pumalayô dala ang cadlao*)..

Claudio. (*sa mga electores*)—Anano nacapa-inscribir na camo tanan?..

Mga Elector (*ang iban magsabat ngã*)—Ho-ó... (*ang iban magsabat ngã*)—Ualâ ..

Claudio. (*sa isa nga nagaduling-duling*)—Hoy! Macario, anano nacapainscribir ca na?...

Macario.—Yes!... Si señor!...

Claudio.—¿Anano cá?... Pila na cacabô ang imo na-inum?...

Macario.—Falta todavia señor....

Claudio, (*magharachac upud sang iban cag nadugay dugay*) Tê, ¿anano ang pinamangcot sa imo?...

Macario.—Cochero del amo señor... (*ang tanan maghalanga cag magpugong sang ila caladlaon.*)

Claudio (*dacpon si Macario sa abaga*)—¿Anano?...

Macario.—Cochero del amo señor!..:

Isa ca elector (*dao nacadumdum*)—Oh!... seguro guinpamangcot sia con nano ang iya oficio....

Isa ca-elector.—Cag sia nag-sabat: «Cochero del amo señor»...(*maghalarachac...*)

Mga elector.—Dili malain nga sabát!...

Claudio *sa cay Macario*—Tê, ¿guinpamangcot ca nila con diin ca magapuyô?

Macario (*dao may guina-ilog*)—¿Donde recido V?....

Claudio.—¿Ano ang imo sabat?...

Macario.—Encima del caballo señor!... (*ang tanan maghalanga, magpugong sang ila caladlaon cag magtuloc cay Macario nga dao sa nagapangayo sing casayoran sang iya guinsiling...*)

Claudio.—Ano?...

Macario. (*suliton ang iya sabat*)—Encima del caballo señor..!

Claudio.—Tê, ¿nahangpan nila ang imo nga inâ sabàt?...

Macario.—Sa guilayon ualâ sila macahangup, ugaling guinasoyan co sila nga ang acon guinapamulong ma-

to-od, cay ang acon guinahigda-an nahamtang sa ibabao sang cuadra... (*ang tanan nga nagapulugong sang caladlaon, mag caladlao.*)

Claudio.—Anó conó nila?...

Macario.—Duro nila nga caladlao.

Claudio.—Tê guin-inscribir ca nila?..

Macario.—Seguro na!..cay nagsiling ganì sila: «Mato-od ang iya...mato-od...

Claudia.—Cag ualâ magreclamo ang nagaalampin cay D. Tadeo?...

Macario.—Nagreclamo man sila...duro man nila nga 'pinorpia...ang pulong nila nga culang cono sa gramática ang acon quinachilâ...

Claudio.—Tê?...

Macario.—Tê, ang amo nga yará man dirâ, nagsabat: Seguro ang acon cochero may gramática pa manghambal sa cadamuan diri...Cag abe, ¿dlin ang naculang gramática sa «Cochero del amo señor,» cag sa «Encima del caballo señor?»...

Claudio.—Anó ang ila sabat?...

Macario.—Ualâ man sila casabat...

Claudio.—Cag guin-inscribir ca nila?....

Macario.—Seguro!...Ang ámo nagsiling ganì sang bo-ot na aco maguâ: «Maayo, Macario...maayo!... (*caladlao sang tanan.*)

ICADUHA NGA GUÁ

(Magsulud si D. Ananias cag ang iya tatá nga si Matilde nga naghalin sa comedor).

D. Ananias. Tilde, ma-ayo pa nga mapaulì na quita...

Matilde.—Tatay, huláthulát anay..catemprano pa ganì...

D. Ananias. (*tulucon si Matilde*)—Hum!...¿Dao ualâ ca sing gana mapaulì?... ¿Dao sa may luyag ca cay Sinforoso?...

Matilde. (*mamula cag magducú*) Oh!, tatay...

D. Ananias.—Anano nga ob!, tatay?... vamos, paulì... Demonios!, basta nga abogado lang, masquin gadoy, bu-

tigon cag bungalngalan, tuman na nga pagbu-angan sang mga dal gal...

Matilde.—Tê tatay, ua'â pa ganì si Sinforoso dirì, ¿anó ang aton pag aulì?..¿Dilì na quita magdespedir?...

D. Ananias. (*tinuloc si Matilde*)—Seguro nagapaninghot ca na imo sang linugao?... Seguro may gana caman imo macaon?.. (*magbayao sang iya mga camut, cag sa mabascug*) Oh, linugao!..Anò na ang imo cahamuton nga masquin ang cabata-an nga indì pa hamtong sa bo-ot, nagapandamgo na sa imo?... Oh!...Cailo nga banua ang Filipinas!...Anò ayhan ang imo madangatan, con isa cag isa sang imo mga inanac, bo-ot na lang ma-ucub sa imo mga unud, cag magsupsup sang imo dugô nga dao sa ualâ sing cabusganan?.. (*sa cay Matilde*) Busà anac co, tanda-an mo ining acon guinapamulong, con aco buhî lamang, dilì aco magsugut nga magcaon ca masquin dao ano catam-is sang linugao, con inâ nga linugao quinauatan...

Matilde. (*dao guinhadlocan sang guinpamulong ni tatay nia*)—¡Abao! tatay...Ca mga bug-at na sinâ nga mga hamba!!...cadalagcò na sinâ nga mga pulong!...

Ananias. (*may dala nga pangaquig*)—Amo inang hambal nga nagacabagay sa binuhatan sang cadamu-an nga mga tao...Macauat!...amo inang pulong nga nagacabantang sadtong mga tao nga sa matigayon lang nila ang ila catuyu-an, ualâ sila magaduhaduha sa pagbutig cag sa pagdayà sa ila casimanua...Ang macauat inday, maayo pa sinâ sa ila diin-diin, cay ang macauat con mangauat, naga-agui catalagman ang ila cabuhì; apang inâ sila, ¿anò nga catalagman?...Daan nahibalo-an nila nga ang banua nga ila guintug-anan sang ila guinpanug-an, dilì sila pagpangayo-an sing casayoran sang ila guinpamutig...Daan nahibalo-an nila nga dilì lamang nga dilì sila pagpangayo-an casayoran, con dilì pagabangquetehan pa sila, cag...oh!...cahuya-an!,..sila sing

ila magcadlao cag magcaon nga ualâ sing cahuyâ sang Basabasa nga ualâ nila maabut, con dilì sa cadaya-an.

Matilde. (*may pangabay*)—Tatay ualâ ca pa ganì cahibalo con magatuman si Sinforoso sang iya guinpanug-an...

Ananias.—Anó, ¿ang independencia sa Diciembre cag ang pagtunao | cag paghorma sang pilac?...May mga butang nga masquin pamatlan ta lamang, dao sa sungao na nga daan...ang magpati sinâ ang mga buang...

Matilde.—Tê tatay, madamò galî ang mga buang, cay madamò ang nagapalati?...

Ananias.—Oh!, ang cadamu-an sinâ sa ila dili buang, con dilì mga Judas nga guinbaliguià ang iya maestro sa catloan ca bato nga pilac...Cag ayhan, nagsalâ pa aco, nga acon sila guinpa-angay cay Judas!... si Judas, ang iya lamang maestro ang iya guinbaliguià, cag sa catloan pa ca bato nga pilac: Inâ sila, ila guinbaliguià ang ila iloy nga amo ang Filipinas, dilì sa catlo-an ca bato nga pilac, con dilì sa piso lamang nga inoggalauad sang cédula, cag sa apat ó lima ca pisos nga inogbalayad sang buhis sang ila dutà..oh, callo nga iloy!...Cabarato sang pagbaliguià sa imo sang imo mga anac!... (*magpa-ino-ino.*) Cag dilì lamang cay amó ini, con dilì ila man guinabaliguià ang caayohan sa ulihi sang ila cabata-an...Oh, mga bañagà!, con amo naman lamang ini, ang palanobli-on nga iño igabilin sa ila, cay ¿nga-a nga nagapanganac pa camó?..(*sa dacû nga casubû magducû cag magpa-inoino*)...

Matilde. (*nagcasubû man sing iya sang pagcabatî sang amo nga mga pulong*)—Oh, tatay!...

Claudio. (*magpalapit cay Matide*)—Anó ang imo guinacasubû?...

Matilde. (*magpahayag nga dao sa ualá sia pagcasubû*)—

Ualâ Claudio. Si tatay nagadalî mapaulî. Madugay pa yadto si Sinforoso magbalic.?

Claudio.—Dao sa madalî na lamang. Nanaog lang ato sa pagpaquisayod con ualâ sing casablagan ang pag-inscribir sang amon mga electores...*(tumuluc sa nayon sang puerta)*. Oh!, yari na ganì, caupod, niya si D. Anacleto cag si D. Pablo.

ICATLO NGA GUÁ

D. Sinforoso. (*nga̅ ualá pa macasulud, bati-on ang tingug nga nagahambal sa cay D. Anacleto cag cay D. Pablo nga̅ nagasululud*)—¡Dayon camo!...

(Sang nacasulud na sia, naquita niya si Matilde, guilayon iya pinalapitan.)

D. Sinforoso.—Matilde, dao casubû sang imo naung, ¿ano ang cabangdanan?...

Matilde. (*magpahayag nga̅ dao sa ualá sia pagcasubû*)—Ualâ aco pagcasubû...Sinforoso, cami mapa-alam na... (*itunghul ang iya camot sa pagpangamosta.*)

Sinforoso. (*dau-on ang camot*)—Ano ang iño guinadalî?...(*Si Matilde itodló si tatay niya, sa pagpahayag nga̅ sia sing iya ualá pagdalî*)...

D. Sinforoso. (*Bumaliquid sa cay D. Ananias*)—D. Ananias, catemprano pa ganì, mapaulì na camo?...

D. Ananias. (*mag-ahat lamang sa pagpahayag sing maayo nga̅ cabubut-on*)—Ho-ó, may buluhaton pa aco...(*si D. Sinforoso may dala nga̅ caaquig, magtalicod cag maghambal cay Matilde*)...

D. Anacleto. (*pumalapit sa cay D. Ananias*)—Ano man ang imo guinadalî?...

D. Ananias.—Oh, Cleto!...Cay con magdugay pa aco dirì dao sa masuca aco...(*itunghol ang iya camot, cag sa cay Matilde nga̅ nagahambal sa cay D. Sinforoso*)....Matilde vamos na...(*itunghol ang camot sa cay D. Sinforoso sa pag despedir*)....

(Si Matilde cag si Sinforoso maglamanohay cag

magtulucay, cag sa ila panuloc nagapahayagay sila sang ila paghigugmaanay).

(*Si Matilde cag si tatay niya maghalin*)

D. Sinforoso. (*sa cay Claudio*)—¿Ano Claudio, may mga electores pa quita nga ualâ sing cédula?....

Claudio.—Ho-o, may napulò pa...

D. Sinforoso. (*dao may caaquig*)—Tê, ano ang imo guinahulat nga ualâ mo pang-gauare?...

Claudio.—Cay ualâ na quita sing pilac...

D. Sinforoso.—Pangità!...

Claudio.—Duro na ang acon pangità, ugaling ualâ na guid quita sing sarang hulaman...Labi pa, dilì cay amo lang inâ ang aton quinahanglan, may iban pa nga electores nga nagapangayò sang inogbalayad sang buhis sang ila mga dutà...(*si D. Sinforoso ualà macapugung sang iya caaquig sang iya pagcabatî sang amo nga mga pulong*)...Sa iban nga mga banua, nacabaton man aco sing sulat, sa iban nga mga Leader nga nagaquinahanglan man sing cuarta...

D. Sinforoso.—Tê, ipamerenda ang tanan ta nga sarang mo mapamerenda....ibaligui'à ang tanan mo nga mabaligulà, sucton ta ugaling sila sa ulihi. Sa caron, ang aton quinahanglan, nga quita magguâ, cay..... ohi, con dilì, ¿ano pa ang aton paabuton sa ulihi;? ¿ano pa ang aton gastohon, con dilì ta mabauì ang aton cagastohan caron?...Con amo ang mahanabô, ¡oh basabasal....¡basabasa nga matam-is, adios na sa imo sa gulhapon...!

Claudio. (*sang pagcabatî sang amó nga mga hambal, dumucô cag magpang-ino-ino cag sa guilayon maghalin*)...

D. Sinforoso. (*magbaliquid sa mga electores cag magpahayag sing manayanaya nga guya*)—Abe, ¿sin-o pa sa iño ang ualâ sing cedula?....

Mga electores. (*magbalayao sang ila tudló cag sa madalî magsalabát*,—Aco....(*sang ila pagcaquita nga madamó sila, magliuat sang ila hambal*)....Camil...

Isa ca elector.—Aco a con, may balayran pa sa buhis sang acon dutà....

D. Sinforoso. (*nga ualá macapugúng sang iya caaquig*)—¿Pila ang imo balayran?.

Ang electores.—Lima ca pisos....

D. Sinforoso.—Ho-o...ho-o, updan camo caron ni Claudio sa pag bayad sinâ tanan....(*Pumalapit sa cay D. Anacleto cag cay D. Pablo cag magpaquighambal*).

Isa ca elector. (*sa iban nga mga electores*)—Canugon nga ualâ sing elección sa adlao-adlao nga tanan, contanì ualâ na quita quinaharglan mag-obra; may nagabayad sang aton balayran, may mapacaon sa aton sing manamit nga mga pagcaon cag guinaampoan pa quita; guinapasugat quita sing salaquilan: dao quita ang itlog nga guinahalungan....

Isa ca elector.—Mato-od ang sa imo, madamò pa yadto nga suguilanon ang pag-arado cag paghilamon, yari na lang ang ualâ sing cabudlayao.

Isa ca elector.—Cag ang aton mga cabata-an ualâ sing quinahanglan nga pagpatuo-an pa pag-obra. Pahampangon ta na lamang cag pasudlon sa escuela, cay con maalam na ganì mag-ulo-iningles, magbasabasa cag diotay nga pagsulat, maca-elector na...

Ang nahauna nga elector.—Abe, con aton pangayo-on cay D. Sinforoso, nga sa bulanbulan nga tanan may elección?...

Ang isa ca elector.—Maayo nga hunahunà ang sa imo....

Ang nahauna nga elector. (*sa cay D. Sinforoso*)—Señor dilì bala mahimò, nga sa bulanbulan nga tanan may elección?...

D. Sinforoso. (*sa iya lamang*)—Mga ualâ sing huyâ!...(*sa mga electores,*)...Pabaya-an niño, isa inâ sang mga bagay nga acon pangayo-on..(*ang mga electores, isog-id sag-id ang ila mga camut, sa pagpahayag sang ila calipay*).

Isa ca elector.—¡Viva si D. Sinforoso!....

Ang tanan. (*si D. Pablo iya cag si D. Anacleto ualá*)—Vi-

val...(*si D. Sinforoso sa cada viva magacuri it*)....

D. Anacleto. (*sa cay D Pablo*)—Dacû nga mga desengaño, ang guinapaabút sini nga mga tao!....

D. Pablo.—Dao sa butig, nga may mga tao nga tacus nga magdayà sa ila banua sing amo inâ nga pagdayà, cag dao sa butig nga may banua nga nagpadayà sing amo inâ!....

D. Anacleto.—Ay, Pablo, madamò pa nga can-on ang aton ca-onon, agud ang aton cabanuahanan macasayod con dao ano ang cahulugan sining guinatauag nga elecciones, cag con dao ano nga mga cala-inan sa ulihi sa ila cabata-an ang magacahanabô sining ila caron pagtinonto!....

D. Pablo.—Ang may salâ nga tanan sini, ang nagadalayâ sa ila!...

D. Anacleto. (*magpa-ino-ino*)—Anhon mo, may mga tao nga ualâ sing casingcasing, nga naganegocio sang guinatauag nga Patria!..May mga tao nga ang cahulugan sang pulong nga Patriotismo, amo ang ila caayohan, cag, ang cahulugan sang guina siling: «Caayohan sang banua,» ang ila sulocsuloc...

D. Pablo. (*bayaan ang iya mga camut cag sa dacû nga calisud*)—Tê ¿ano ang caremediohan?....Ualâ na guid quita sing saráng mahimò agud quita macabangon?...

D. Anacleto. (*sa dacû man nga calisud*)—Ualâ sing remedio, ualâ sing mahimò con sa guihapon amo inâ ang banua....(*itudló ang mga electores*).

D. Sinforoso. (*sa cay D. Anacleto cag cay D. Pablo*)—Mga ablan, ¿ano ang iño bo-ot nga imnon?....

D. Anacleto.—Oh!, salamat...

D. Sinforoso. (*sa cay D. Pablo nga dao sa ualá cabatî*)—Icao D. Pablo? ..

D. Pablo. (*nga dao sa tinublag sa iya madalum nga pangino-ino*)—¡Salamat. salamat!...

(Si Claudio nga dao sa iya guinatagó ang iya pagdalídali magsulud, si Sinforoso sang pagca-

quitá sa iya, sa guilayon pumalapit.)

D. Sinforoso.—Tê?, anó, ¿nacatigayon ca?....

Claudio.—Ho-ó....

D. Sinforoso. (*linain ang iya paningog cag sa mabascug agud mabatian*)— laudio upod ini sillá cag pamayare ang ila mga balayran, agud sila macapainscribir... (*ang mga electores maglamanohay sa pagpaalam*).

D. Sinforoso. (*sa isa nga bo ot malamano sa iya, pinicpic sa abaga*)—¡Oh!, ualâ quinahanglan, balic camo caron... (*halin si Claudio upod ang iban...*)

D. Pablo. (*nagtuloc sa puerta nga ila guinguha-an, cag mamulong nga may dalá nga caaquig*)—Mga tampalasan!..Ualâ guid camó magalumdum nga ang iño lloy, amo ang iño guinabaliguiàl....(*magducô...*)

TELON.

ICATLO NGA GUÁ

Sa balay man guihapon ni D. Sinforoso, sang adlao na sang elecciones cag si D. Sinforoso cag mga electores nga nagahalambal, sa ila mga guyá sila nagapaquilala nga may guinalangcag).

D. Sinforoso. (*sa isa nga bag-o nagsulúd*)—Anó, naca votar cana?...

Ang nag sulud.—Ho-ó, tapus na aco....

D. Sinforoso—Tê. madamò pa guid ang ualâ maca votar?....

Ang elector.—Diotay na lamang....

D. Sinforoso. (*sa isa nga duro na catigulang*)—Mamâ Pedro, ¿sin-o ang imo guinpasulát sang imo papeleta?....

Ang tigulang—Si Pancrasio señor...

D. Sinforoso.—Tê guinpamangcot ca niya con sin-ó ang imo luyag nga pilion?....

Ang tigulang.—Ualâ man...

D. Sinforoso.—Anano lang?..

Ang tigulang.—Guincubà lang niya sa acon ang acon pa-

peleta cag sulatan, cag pagcatapus pinlod niya cag ihatag sa acon...

D. Sinforoso. (*magyuhumyuhum*)—Ualâ mo pagbasaha?....

Ang tigulang.—Señor, dili aco mahibalo magbasa....

D. Sinforoso. (*may dala nga lahvglahug*)—Tê, ¿abe con iban nga nĝalan ang iya gulnsulát?...

Ang tigulang.—Nagsilng sa acon si Claudio, nga ang mga inspectores ampin man sa aton cag masquin sin-o lang sa ila sarárg nacon mapasulát....

D. Sinforoso. (*picpicon sa ab ga ang tigulang*—Maayo mamâ Pedro, maayo..(*sa tanan*) Anó, ¿madamò didto sa pihac ang ila mga elector nga nacapanĝabesa nga dili mahibalo magsulát?...

Isa ca elector.—Madamò. mga duha capulò cag ang calabanán dili macahibaló magbalasa.

D. Sinforoso.—¡Oh!, ualâ sila sinâ sing mapusian...(*ang mga elector nagcalatingala sang guinhambal ni D. Sinforoso*)....

D. Sinforoso. (*sang iya pag casat um nga sila nagcalatingala*—Tan-auon niño, ang mga Inspectores cay aton cag amó ang nagasululát sang ila mga papeleta. sa lugar sang nĝalan ni D. Tadeo, nĝalan co ang isulat....

Isa ca elector.—Cag con mabasahán?...

D. Sinforoso.—Ang mga papeleta sang mga maalám-alám magbalasa, sulatán sang nĝalan ni D. Tadeo, ugaling sala-on....

(*Si D. Anacleto magsulud, sang iya pagcabatî sang ulihi nĝa mga pulong maghulat cag mamatî*).

Isa ca elector. (*sa isa ca elector sa luyo niya*)—Caalam nga tao sini cay D. Sinforoso!....

Ang Isa.—Duro caalam. malisud nga matuncad....

D. Anacleto. (*sa iya lamang*)—Con ang cadaya-an cag catusuhán, guinatauág nga alam cag amó ang guinapadunĝug sini nga banua; ¡oh! Filipinas, ca-ualâ sing palad sa imo!....(*magcasubû*)...

D. Sinforoso. (*nga nacabaliquid*)—D. Anacleto, yarí ca galî!... dayon....camosta cá?....

D. Anacleto.—Maayo man, ¿cag icao?....(*magcamostaha na sila*).

D. Sinforoso.—Maayo, salamat....

ICAP-AT NGA GUÁ

(*Amó man nga mga tao cag si Claudio*)

Claudio. (*guinahapuán sang dalídalí*)—Labán na quitá!.... (*Ang tanan tulumpucán sia, si D. Anacleto sing iya ualá*).

D. Sinforoso.—¿Nga-a nasugdan na ang pag-isip sang mga voto?....

Claudio.—Caina pa!....

D. Sinforoso.—Tê, may pila na?...

Claudio. (*cuhaon sa iya bolsa ang isa ca papel*)—Sang paghalin co didto amó na iní: caualoan ang sa aton, ang sa ila....(*mag isip*) duha lamang capulò cag duha....(*ang tanan pagcabati magpahayag sang ila calipay*)....

Isa ca elector.—¡Viva si D. Sinforoso!...

D. Sinforoso.—Mga ablan, ihulat ta ang viva sa catapusan, cag con mahibaloan ta na ang casayoran sang sa iban nga mga banua....basì pa con quita mahuyan, duro ang caladlao nila sa aton....(*ang tanan pinunggan ang ila pagcalasadia*). Balic didto,(*sa cay Claudio*) cag sa guilayon nga matapus pahibaloa cami. (*halin si Claudio upud ang iban nga mga electores*).

Anacleto. (*sa cay D Sinforoso*)—Abe, con icao ang magguâ, ¿anó ang imo pagabuhaton nga matigayon mo ang aton independencia sa bulan sa Diciembre nga maabut?....

D. Sinforoso. (*nga ualá magahulat nga sia pamangcuton sing subong, maghangá.....cag dugaydugay, sumabat*)—Ang pagabuhaton?.....tan-aon ta ugaling....

madamò ang caremediohan...(*ang tanan maghalang-dò sang ila mga ele, sa pagpahayag nga ila gui-napacama-ayo ang sabat ni D. Sinforoso.*)

D. Anacleto.—Apang ano?....cag con ang mga americano indi magtugot sang amó nga independencia, ¿anó ang imo himo-on agud sila magtugot?....

D. Sinforoso.—Oh!, magatugot inâ sila....mangìtà quita sing caremediohan...(*dayon cag talicdan si D. Anacleto*).

Ang iban nga mga electores.—¡Viva ang independencia!...

Ang iban.—¡Viva!...Viva!...

D. Anacleto. (*sa iya lamang*)—Sa cahapus nga daya-an sini nga banua!...

(*Si Claudio magsulud nga nagadalî, may guina-captan nga isa ca papel sa camut*)

Claudio.—¡Viva!...Viva! ang aton candidato!...

Ang mga electores. (*nga nagasulunud cay Claudio*)—¡Viva!...

Claudio. (*tinudlô ang papel nga iya guinacaptan*)—Duha ca gatus cag cat-loan cag anum ang sa aton... isa ca gatus cag cap-atan cag pito ang sa ila....caualoan cag siam ang aton linabauán...¡Viva!...(*ang tanan maghinuguiao*).

D. Sinforoso. (*pahipuson ang mga electores, cuhaon ang papel cag isipon*).—¿Culang man ini?...ualâ ini ca-abut sa apat ca gatus....

Claudio.—Madamò ang papeleta nga ualâ malaquíp sa isip: May iban nga Tadio, may iban nga Todeo, may Tadeu, may Tudeu...

D. Sinforoso. (*sumablao*)—Ang sa aton?....Ualâ guid?....

Claudio.—Ualâ guid.... (*ang tanan magpahayag sang ila cali-pay*)..

D. Sinforoso.—Caron maghulát ca sa municipio, con ano ang casayoran sang sa iban nga mga banua: Maga pahibalo inâ sila sa telefono....

Claudio.—Maayo man...(*halin upud ang iban nga mga electo-res*)....

Sininguit sa luas.—¡Viva si D. Sinforoso!..¡Viva ang independensia sa guilyon!..¡viva ang partido sang mga imo!!...

¡Viva!..(*ang sininguit nagaamat-amat sang palayô cag maualá*)....

Isa ca elector.—Dao sa seguro na ang aton pagdaug...

D. Sinforoso. Cay ngaá?....

Ang elector.—Cay sa apat pa ca banua, sa acon pagbantá, saisa lamang quita nila malabanán....

D. Sinforoso.—Sa diín?....

Ang elector.—Sa Cabilinggan....cay didto madamó ang mga caparentihan ni D. Tadeo.

Isa ca elector.—Salâ ca, sa amo nga banua sa bantá co, dicatay lamang ang indi aton....

Isa ca elector.—¿Cay nga-á?...

Ang isa.—Cay ang cadamuan sang mga pariente ni D. Tadeo, nagquinahanglan sing pilac sa iya...sia, ualâ niya pagpa-utangá....madamó ang nagsulunggud....

Claudio. (*magsulud liuat, nagadalîdalî*)—¡Viva!.. Viva!...Yare na ang casayoran sang sa iban nga mga banua.... capin sa duha ca gatos ang aton nalabauán....(*itudlô ang isa sa papel ngá iya guinacaptan*).

D. Sinforoso.—Cag sa banua sa Cabilinggan, ano ang casayoran?....

Claudio. (*itudlö liuat ang papel*)—Yare....duha lamang ca pulô ang sa ila....

Ang elector. (*magpabugal*)—Tê, ano ang acon siling....

Ang tanan. (*magpahayag sang ila calipay cag magsininguit*)—¡Viva ang independencia sa gullyon!....¡Viva si D. Sinforoso!..

Isa ca elector. (*sa cay D. Anacleto*)—'cao imo D. Anacleto ualâ ca pagviva?...Dilí mo cami pagbullugán sa amon mga pagcalipay?....

D. Anacleto.--Cay ang acon viva cag calipay acon ugaling, ipahayag con independiente na quita....

TELON

ICALIMA NGA GUÁ

(*Sa bufete ni D. Sinforoso,*)

Isa ca sologo on. (*nagapanlimpio, sang iya pagcamulalong*

sa cay D. Ananias cag cay D. Pablo ngà nagà-sululud)—Dayon camo, si D. Sinforoso dilì na ato magdugay..(*tunghulan sila sing lingcuran*)...lingcod camo....(*halin*)....

D. Pablo. (*tulucon ang relos sa dingding*)—Á las cinco na pasadas, cag sa sini nga sulat (*cuhaon ang isa ca sulat sa iya bolsa*) á las cuatro y media amo ang pagtililipor....cag si D. Sinforoso ualâ pa diril...

D. Ananias.—Dilî ca sina matinĝala Pablo: Diri sa aton, ang guinatauag nga «Exactitud» ualâ pa mapaigo-e sing pulong; sa tunĝud sinâ, ang las cuatro y media, á las cinco cag á las seis isa lang sa aton paghanĝup... subong man sang mga panug-an, con guinatuman sang nagatug-an ó con ualâ....ualâ sing sapayan.....

D. Pablo.—Con amo inâ, ualâ quita sing catadlunĝan nga mahimò?..

D. Ananias.—Amo inâ ang cabangdanan nga ualâ quita sing tadlong nga nahimò tubtub nian!....Abe, ¿sarang ca macasiling sa acon, con ano ang aton nabuhat nga nag-guâ nga nagacaigo sa aton catuyu-an?..Ang tanan nga mga «sociedades» nga aton matucud, ang iban dili ganì mabulanan....¿cay nga-á?....cay ang isa cag isa ualâ pagtuman sang iya mga tulumanon....ang patuludtulud amo ang quinaugalì.... Ang icaduha pa: Cay ang banua dilì macahibalo magpilì sang ila tuguianan sa pagdumala sang ila mga buluhaton. Tan-aon mo: Abe, bu-ut quita matucod isa ca «sociedad mercantil»?....ang presidente nga aton igabutang, abogado; ang gerente, politico; ang secretario, periodista; ang tanan aton madumduman, cag ang comerciante nga amo guid ang dapat ta nga pilion sa sinà nga bagay, dilì ta madumduman....Caron lsiling sa acon, con ano nga caayohan ang madanĝatan sinâ nga mga buhat?....Ualâ sing duhaduha nga mahimò nga dao sa linugao.

D. Pablo. (*may caaquig*)—Dao sa butig!...Dao sa ualâ sing mga huyâ!...

D. Ananias.—Ob, arg huyâ....amo inâ ang pulong nga na panao na sa tolun-an sang cadamu-an sang aton casimanua!....con ang tanan nagabatiag sang guinatauag nga huyâ, ang aton banua madalî magdacû cag magtalaboron subong man sang iban nga mga banua...con ang tanan nagabulig cag nagatinguhà sang caayoban, ualâ sing cabangdanan nga ang Filipinas dili macadangat sarg madangatan sang iban nga mga banua...¡Ah! ugaling, ang cadamuan con macacaplot na ganì sa basabasa nagacaualà ang huyâ, cag ang guinatauag nga patria amo na guid lamang ang ila sulucsuluc....Ualâ sila magadumdum nga con sila sing ila busug, ang iban nila nga mga utod nagacamatay sa gutum...

D. Anacleto (*nga nagsulud cag nacabatî sang ulihi nga mga pulong*)—Husto ang sa imo Ananias...(*sang iya pagcamu along nga ualá na sing iban*)—Ano, duha lang camo dri?...Diin si D. Sinforoso?....

D. Sinforoso. (*nga nagasulud*)—Mga guino o, patauara niño aco sang acon sa iño pagpahulat... (*dala ang pangamusta sa ila.*

(*Sulud si Claudio cag iban pa nga mga eleetores*).

D. Sinforoso. (*magpungcô sa atubangan sang iya sululatan cag itudló sa iban ang nga siya agud sila magpulongcô*)—Ang acon sa inio pagtipon iño na nabasahan sa acon sulat... Sa madalî na lang aco mapa Manila, bo-ot co nga inio aco buligan sa pagdumdum sang acon nga palangayo on... con anó ang maayo nga sarang macaluas sa aton sa mga calisdanan...(*ang mga electores magcalatingala sang pagcabatî*).

Isa ca elector. (*nga nagapungcô sa luyo ni Claudio magtindog*)—Ang Independencia!... (*ang iban magpacamaayo sang sabat, si D. Sinforoso sing iya tinuloc sing masaquit ang naghambal*).

Claudio. (*captan sa butcon ang elector cag papungco-on*)—

Pungcó, ano nga tao inil.... (*ang elector boot maquigbais cay Claudio, ugaling ini guintuloc síx sing masaquit cag pahipuson.*)

D. Sinforoso.—Abá, sa imo D. Anacleto, ano ang maayo? ...

D. Anacleto.—Abe, con ang mga tulumanon nga nahanunguid sa pagregistro sang aton mga cadutaan cag mga balay maliuat, agud maualà ang macadamù nga mga cagastohan cag ang cadamuan nga mga cabilinggan, labi contanì nga maayo. (*si D. Sinforoso magsulat sa isa capapel. Ang elector nga naghumbal caina buot contanì matindog ulî ugaling guinpungan ni Claudio*).

D. Pablo.—Maayo nga mapangayoon ta man, nga ang pagmarca sang aton mga hayup dulaon, cay inâ nga tulumanon cabudlayan lang sa aton nga dacû cag cagastohan sang aton pilac nga ualâ sing capuslanan: Ang aton mga sapat nagacaualà man gulhapon, cag con aton maquitâ may iban na nga mga marca; con aton uuisaon sa atubangan sang Justicia, dalagcù na ang cagastohan nga labi pa sa iya bili....Ano nga ley inâ nga sa lugar nga macatabang sang aton calisud, tapat nga nagapadugang sang aton mga callsdanan... (*ang tanan magpahayag sang ila pagpacamaayo sang amo nga mga pulong. Ang isa ca elector sa luyo ni Claudio magtindog cag sa madalî magsiling.*)

Ang elector.—Cag ang cedula dulaon... (*si D. Sinforoso tulucon ang elector sing masaquit, buclason ni Claudio sa butcon, papungco-on cag pahipuson; ang isa ca elector sa toö niya sang pacaquità nga ualâ sa iya sing nagarepara tumindog man sing iya cag sa madali magsiling.*)

Ang elector.—Cag ang pagtunao sang pilac... (*ualâ na sia catapus cay si Claudio guilayon balicdon sia, buclason sa butcon, papungcoon cag pahipuson*)...

D. Sinforoso. (*mamucpuc sa lamesa, tulucon sing masaquit ang mga electores, cag sang iya pagtan-ao nga nag-*

hilipus na sila maghambal liuat sa canday D. Ananias, D. Pablo cag cay D. Anacleto)—¿Ano pa?...

D. Anacleto.—Ang ley nga nahanungud sa mga caugga nga piliton guid lang quita sa pagbayad masquin ualâ pagguâ sa aton «hacienda» cag aton caugalingon nga dalan ang guinaaguihan, dapat man nga dulaon: Inâ nga pagpatuman sa aton dao sa palugusay labi pa cay ang amo nga mga caugga nasacup na sa buhis sang aton dutà ang pagbayad.. (*si D. Sinforoso magsulat sa papel ngã iya guinasulatan*)...

D. Sinforoso.—Tê, ano pa?... (*maghulat sing macadalî*) Ualâ na?... (*maghulat-hulat ulî, cag magtindog*). Salamat sang iño pagcari.. (*nagpadayon sa ila ngã tatlo sa paghambal.*)

Isa ca elector. (*sa cay Claudio*)—Tê, ang idependencia sa guilayon?...

Isa pa caelector.—Cag ang pagtunao sang pilac?..

Isa pa caelector.—Cag ang pagdulà sang cedula?....

(*Si Claudio tinuloc sila tanan may dãla ngã pãghicay, tumindog cag talicdan sila, sinucsoc ang iya mga camut sa bolsa sang iya delargo cag magpanuluttuluc sang mãi estampa sa dingding*)...

Isa ca elector. (*sang iya pagcaquitã nga si Claudio ualã pagsapac, sa ila pumadayon cay D. Sinforoso*)—Señor, ang independencia iya sa guilayon, indi na pagpangayo-on?... (*si D. Sinforoso tinuloc sia may dala ngã cahicay cag sang pagcadugay-dugay tinalicdan sila nga tanan cag pumadayon paghambal. Ang mga elector maghalangã sa dacû nila nga catingala*

Isa elector.—Amo ugaling ini ang matahum, caron cay tapus na ang quinahanglan, ni pagsapacon pa quital....

TELON.

ICAT-LO NGA BAHIN

Sa Manilà

NAHAUNÁ NGA GUÁ

Sa balay sang isa ca Comisionado. Sang pag batac sang telon, ang mga Comisonado cag ang secretario sang Comisión nagahalambal.

Coms. A.—(*Sa secretario*) ¿Ano Sr. Secretario, nagbalos na ang mga Diputado sang imo sulat?....

Secret.—Ho-o Sr., sila conó magacarí...(*Macabatì nga dao may nagalacat*) Dao sa yarà na ganì sila... (*Magasululud ang mga Diputado A. B. cag C... Magcalamostahanay sila dala ang pamulong nga guinagamit sa sinà nga mga bagay. sa pagcatapos magpolongcò.*)

Coms. A.—¿Camosta ang iño sesion caina?....

Diput. A.—Maayo...May isa ca Diputado nga nagpahavag, nga sa pag tuman sang amon guinpana-ad sa banua, dapat namon calsahan ang pagpadala sing isa ca mensaje sa «Congreso Americano» cag sa Presidente, nga ang mga pumuluyò diri sa Filipinas bu-ot sang ila independencia sa guilayon...(*Ang mga Comisionado sang pagcabatî maghalangá nga dao sa maydala nga cacugmat*)

Coms. A.—¿Tê ano ang iño guibuhat?... ¿Guinsalapulan niño ang amo nga calsipan?....

Diput. A.—Ualâ...(*Ang mga Comisionado naumpauan*) Ang cadamuan nagsalabat nga inâ mga palangayoon dapat nga ibutang sa mahinay, cay inâ nga mga bagay toto-o nga halalungan....(*Ang mga Comisionado nagyuhumyuhum*)

Coms C.—¿May pila man guid ang nag-alapin sinâ nga caisipan?...

Diput A.—Dao sa isa bala....

Diput C.—(*Sumablao*) Dili...duha....

Cemis ¿B—Duha lamang?....

Diput A.—Ho-o, inâ nga mga «disparates» dili dapat nga patugsilingon sa Asamblea....

Comis A.—Amo inang maayo...Con magdayon inang iño maayo nga mga buhat, ualay duhaduha nga ang presidente cag ang mga Americano nga tanan magacalipay, cay ualâ sila magsayup sang paghatag sa inio sing isa ca Camara, cay iño guinapaquilala nga ang cadamu-an sa iño but-anan... Caron; may isa aco ca telegrama nga nabaton sa aton embajador sa San Petersburgo, nga nagapangayò sing isa ca Representante Filipino nga magapangatubang sa ngalan sang aton Gobierno sa isa ca pagsinapulsapul nga ang tanan nga mga nacion magapadala sang iya Representante didto sadto nga banua sa pagtilipon cag paghiusahay sang nahanungud sa mga sacayan cag pagpanacayon; busa quinahanglan, nga ang Asamblea magpilì sing isa nga aton mapadalá nga embajador cag magvotar sila sang cagastohan sang iya pagsacay cag ang sing ila sang iya mga Secretario.

Diput C.—¿Abe, mga pila ca libo ang quinahanlang sang amo nga embajador cag mga secretario?....

Comis Ç.—Dilì guid magcubus sa calim-an ca libo....

Comis D.—Dilì guid magcubus! .magasacà larg!....

Diput A.—¿Cag diin quita mapilì sang aton pagahimo-on nga embajador?..

Diput C.—Maayo, magapilì quita sa isa sang aton mga comerciante nga macatalastas sinâ nga bagay....

Comis A.—Dao sa ualâ sing quinahanglan... ¿Nga-a magpilì pa guid camo sa iban, cay camo ang guinatugulanan sang banua sang iya mga quinahanglan?...

Diput A.—(*Sa iya duha ca upud*)—May catarongan!..¿Cag nga-a

manglità pa qui'ta sa luas sang aton tagiian, sang calim-an calibo ca pisos?...Con iban na man lamang ang magpulus con dilì maayo pa nga qui'ta nalang?...

Diput C.—¿Tê, dilì bala paglapas sang guinasugò sang ley, nga ang mga Diputado dilì macabaton sing masquin ano nga cargo oficial? ...

Diput B—Dao icac ang batà nga paya-on.... ¿Ualâ ca bala m cahibalo sang hulubaton nga nagasiling: «Ang nagbuhat sang ley amo man ang nagbuhat sang si-od?...Tê, con sin-o ang nagbuhat con dilì amo man ang mahibalo maglubad..

Comis A.—Busa isa sa iño isulat ang ley caron nga gab-i cag ipahayag buas sa sesion...

Diput A.—(*Sa iya duha ca caupud*)? ¿Cag sin-o abe ang maayo nga aton ipadala?...

Diput C.—Isa sa aton nga tatlo..Panumduma niño: Magalibut quita sa bilog nga calibutan, magaagum quita sang tanan nga mga calipayan sinang mga banua nga guinatauag Paris, Londres, Nueva York nga ualâ quita sing cagastohan bisan isa cadacûl.

Diput A.—(*Sa cay Diputado B*)—¿Ano may luyag ca mag cadto?..

Diput B.—(*Dao sa may cahuyà*)—Ugaling, ualâ guid aco calibutan sang guinatauag nga sacayan...

Diput C.—¿Ano guid inâ?..sa sinuguidsuguid nga acon nabatian, ang amo nga pagtilipon sa San Peterburgo mahanabû sa tungà-tungà sang bulan nga maabut busa con magdangat ca didto ang pagsinapul tapus na man lamang.

Diput B—Labi pa dilì aco mahibalo maghambal sang Frances cag ang acon ingles tamà guid ca hat-on...

Diput C.—(*Sa dalunggan ni Diputado B nga dao ma hadloc nga mabatian sang iban*)—Ang mga «cocot» sa Paris, Londres cag Nueva York macahangup sang hambal nga guinatauag «señas,» ang mga «mousme» sa Japon sing ila ualâ na quinahanglan masquin ano nga hambal...

Diput B.—(*Tinuloc si Diputado C. mamula cag maghangâ, sang pagcadugaydugay magsabat*)—Tè con iño guid luyag mag-anò guid aco.

Comis A.—¿Tê, ang ley mapahayag buas sa Cámara?....

Diput A.—(*Sa dacû nga pagsalig*) Nahangpan co; ang ley pagapacamaaychon sang Cámara buas.... (*Hipus ang tanan cag nadugaydugay*).

Diput C.—(*Sang iya guinatan-ao nga ualá na sing nagahalambal*) Cami contanì mayluyag sa pagpaquisayod sang iño cabubut-on bangod sa pagpasacà sang sueldo sang mga representantes; ang cadamu-an sini sa ila nagasagad sing pangiha nga ang duha capulò ca pisos nga guinasueldo sa adlao-adlao dilì guid mag igò sa ila pangabuhi diri sa Manilà; sa pagbutang sing catapusan sang amo nga mga pangiha, amon guinpanghunàhunà ining ley (*Itunghul sa Secretario ang isa ca papel nga iya guinacaptan*) cag guinapangabay namon sa iño nga con sarang ninio sa amon mapahayag con ang amo nga ley sa ualâ sing cabilingan pagapacamaaychon man ninio.

Comis A.—(*Sa Secretario*) Abe, señor Secretario, basaha...

Secret.—(*Basahon*) Estados Unidos sa America...Ley sa pagpasacà sang sueldo sang mga Diputado cag ang sa iya sang Speaker...Ang Legislatura Filipina, Comisión cag Cámara de representantes, guinapacamaayo ang masonod: Nahauna. Ang sueldo sang mga Diputado sa lugar sang duha capulò ca pisos ang adlao, paga dugangan sing napulò ca pisos, con sa maathag nga pulong, magacatloan ca pisos, cag ang mga adlao nga natambungan nga guinbayaran lang sila sing duha capulò pagadugangan sila sing napulò ang adlao, agud ang sueldo nga ila masucut mahimò guid nga catloan ca pisos, masugud sa nahauna nga adlao nga ila pag tambong sa amo nga Asamblea. Icaduha: Ang Speaker sang Asamblea, sa lugar nga magbaton sing sueldo nga

subong sang iban nga mga Diputado, sing napu'ò cag anom ca libo ca pisos ang tuig, ó sa maathag nga pulong, isa calibo, tatlo ca gatus cag catloan cag tatlo ca pisos cag catloan cag tatlo ca centimos ang bulan....

Dput C.—(*Sa mga Comisionado*)—¿Ano abi sa iño?

Comis A.—Con sa acon lamang dao sa dacû guid ang cataruñgan sang amo nga ley... (*Tulocon ang iya caupud ñga mga Comisionado*) cag sa ualay duha-duha ang Comision dilì magbutang sing casablagan, cay matuud man nga ang duha ca pulò ca pisos ang adlao dao sa cabus guid caayo con aton panumdumon ang camahalan caron sang tanan; cag cataruñgan guid man, nga ang Speaker nga amo ang masunud nga ponoan diri sa Filipinas sa Gobernador General, macabaton man sing sueldo nga napacalçò sa iya cargo.

Comis C.—Ugaling, dilì bala malain nga ang isa ca Cámara magpacamaayo isa ca ley sa pagpasacà sang sueldo sang iya caugalingon nga mga Diputado?..dao sa ualâ pa guid inâ mahanabù masquin dili!

Cmis D.—¡Abi ang banua na lang sinâ ang mahibalo magpatugsiling... (*Hipus ang tanan cag dugaydugay*)

Diput A.—Sa caron nga daan nga gab-i acon panñgadtoan ang mga Diputado sang amon partido nga malisud-lisud pangdalhon cag acon sila nga daan paamanan agud buas ualâ na sing madamò nga hinambal. ang iban ualâ sing quinahanglan, magasunud lamang inâ sila sang amon pag bulut-an: May mga Diputado sa Cámara nga iban pa nga hambal con dili «Si señor,» ualâ ca na sing mabatlan; may iban nga dilì mahibaloan con ano nga hambal ang ila guinahambal cag may iban nga dilì mahibaloan con mabascug ó con mahinay ang ila tiñgug.. Busa dilì na aco mag-usic sang oras, aco mapaalam na.... (*Tindug*)

Ang duha ca Diput.—(*Tilindug*) Cami magapaalam na man..

(*Maglamonohay sila tanan dala ang mga pulong nga nagacabagay*)

TELON.

ICADUHA NGA GUÁ

(*Salon de marmol, lugar nga amo ang guinatilipunan sang mga Diputado. Sang pagbatac sang telon, ang mga Diputado nagaalamat amat sang sulud. Sa lugar nga nahanungd sa mga tumalan-ao nagapulungcô si D. Anacleto cag ang iya batâ; si Marta sa luyo ni Leonor; Si D. Ananias, ang iya asaua cag ang ila batá; si D. Pablo cag si Marta; sa luyó ni Marta si Pisiong; cag si Marcial, D Bartolomé cag si Claudio*)

Martin.—(*Sa cay Leonor*)—Ano Leonor, ualâ ca pagdagata sa panacayon?..

Leonor.—Ualâ, ang amon panacayon tamâ caayo, dao lana ang laud..

Martin.—(*Malolô nga paghambal*)—¡Oh!, dilì mo mahunà-hunà con dao anó ang acon calipay sang acon pag-cahibalo nga camo nag-abot... Dili mo matungcad con dao ano nga calisud ang aton guinabatiag, ang magpuyô quita sa calayoan sang isa, nga sa aton amo ang catilingban sang bug-os nga calibutan...Ang amo nga calisud dao sa isa ca salâ sa Dios, con da-an ualâ ta mahibaloc, nga ang Dios sang pagbuhat niya sang tao, iya guinbuhat tungud sa calag cag ang calag sa gugma...

Leonor.—Haganhagan ca Martin, ang tanan quita na lamang ang guinatuluc: Nagcari quita dirì nga mamatì sang sesion, cag ang imo iya mga gugma ang imo guinapang-hambal...

Martin.—¡Haganhagan!... inâ mahapus nga isiling!... ¿Nga-a mapahaganhagan mo ang calayo nga guinahuyup sang amihan sa pangadlao?... ¿Cag ano ang imo pag pahaganhagan sang calayo nga nagadabdab sa acon

taguiposo-on, cay ang hanğin nga nagahuyup sa iya, mabascug pa diin-diin sang hanğin sa sinâ nga mga bulan?..Guinatuloc quita sang iban?...Cag abo, anó ang labut sang iban sa aton cag anó man ang labut ta sa ila?...Sa acon, ang iban naualà ná: Diri sa calibutan ualâ na sing iban sa acon con dilì icao, icao ang acon guinabantayan, icao ang acon guinapanumdum, icao sa tanan nga bagay cag sa oras oras nga tanan....

(*Ang Speaker magtan-ao sa relos cag mamucpuc sa lamesa sing duha ca pagpamucpuc. Ang tanan maghilipus.*)

Speaker.—Mga guino-o, ang aton sesion pagasuguran ta ná...

Sec. sang Asam.—(*Magtindug cag basahon ang isa ca papel*)—Acta sang sesion cahapon...

Madamò nga mga tinğug.—Ualâ quinahanglan nga basahon... aprobado.... aprobado... (*Ang Secretario magdulug sa pagbasa, tulucon ang Speaker, ini magseñas sa iya nga magpungcô Pumungcô*)

Isa ca Dlput. nga Inmed.—(*Tumindug*)—Aco nagapanğayò sa paghambal...

Speaker.—Ma-ayo man...

Dipt. Inmed.—Mga guino o: Ang guinca-isahan ta cahapon nga ang independencia saguilayon dilì ta anay pagpanğayo-on sa Congreso sa Estados Unidos, dapat nga liuanon naton cag aton pangayo-on cay amo inâ ang guinpanug-an ta sa aton mga elector. (*Mabatian ang cumud sang cadamuan nga mga Diputado*) Acon guinapahayag, nga ang cadungganan sang isa cag isa sa ato, nagasugò nga ang amò nga aton guinpanug-an, dilì ta pag calimutan; cay con dilì ta matuman, ualâ sing hambal nga tacus macaasuy sang aton cahuya-an. (*Ang cumud nagdugang pa guid cag may mabatian nga mga pulong.*) «Lingcud» ... «Disparates inâ»...

Speaker.—(*Mamocpoc sa lamesa nga maydala nga caaquig*)—Con amò ini nga sa adlao-adlao aton pag sulitan ang

aton na nabuhat, ualâ quitá sing cahimoan... Aber, mag tilìndog ang boot magsugot sang guinapangayò sang Sr. Representante... (*Hipus ang tanan cag magtindog ang mg̃a Representante ng̃a nangayô cag is a pa sa iya luyó.*)

Sec. sang Asam.—(*Mag isip*)—Isa, duhá...

Speaker.—Caron magtilindog ang dilì boot magsugut.. (*Tilindog ang̃ tanan, duha lang ang ualá*)

Sec. sang Asam.—(*Mag isip*)—Capitoan cag anom..

Speaker.—Capitoan cag anom ca indì cag duha lamang ca ho-o, ang guinapangayo sang Sr. Representante, dilì matugutan. (*Maghipus ang̃ tanan ng̃a dao sa dilí mabatian masquin ang hagunghung̃ sang lamoc. Madugaydugay*).

Diput B.—(*Tumindog* —Aco nagapangayò nga matugutan sa paghambal...

Seaker.—Ang Sr. Representante sarang macahambal...

Diput B.—(*May guinacaptan ng̃a isa ca papel sa camot*)—Guinapangabay co sa halangdon nga mga miembro sang Camara, nga saguilayon aton caisahan ining ley nga acon sa iño guinahingiò (*Dinuhol ang papel ng̃a iya guinacaptan sa isa ca sologo-on, agud ihatag sa Secrctario, cag quimuhá sing iban pa ng̃a papel cag iduhul liuat sa sulugo-on agud taga-an tag isa ang mg̃a miembro sang Camara*) Inâ nga ley, amo ang pagpasacà sang sueldo sang mga Diputado sing napulò ca pisos ang adlao cag ang sa iya sang Speaker, nga sa lugar nga magbaton sing sueldo nga subong sang iban nga mga Diputado, pagasueldohan sing napulò cag anom ca libo ang tuig. (*Ang cadamuan sang mg̃a Diputado dilí nila mapungan ang ila casadia ng̃a nagapahayag sa ila mg̃a nauong, apang ang iban ng̃a mg̃a tumalambung dilí man nila mapungan ang pageating̃ala cag casubû ng̃a nagapahayag man sa ila mg̃a nauong.*) Mga guino-o: isá cag isá sa aton nacasayod con dao ano ang camahalan sang pagcabuhì diri sa Manila. Ano

ang pag-lgô sang duha capulò ca pisos sa cagastohan sang isa ca Representante?..Ang isa ca Representante dapat nga magcabuhì cabagay sang cargo nga iya guinadala...con aton guid pagpangita-on, ang napulò ca pisos nga idugang sang aton sueldo ang adlao, culang pá, ¡Isa na man inâ ca anó!... ¡Isa ca miseria! (*Palacpac sang cadamuan nga mga Representante*) Tan-aon niño: Ang aton cargo nagasugò nga dugay-dugay magbinangquetehay quitá... ang isa ca bangquete magastohan quitá, magcamenos guid, duhacapulò ca pisos, cay tê ualâ labot sang pagcaon may mga salaquian pa quitá nga balairan cag iban pa nga mga cagastohan.. sa «stable» lamang macadto na ang catungâ sang aton sueldo...

Isa ca Diput. Inmed.—(*Magtîndog*) Sr. Presidente, sarang aco matugutan sa pagtoc-sò sa Sr. Representante?...

Speaker.—(*Sa cay Diput*) *B*)—Sr. Representante, magatugot ca nga tocsoon?...

Diput. B—(*Dala ang hangdô sang olo.*) Ualâ sing ano man...

Diput. Inm.—Nga-a, q inahanglan guid nga sa «stable» pa quitá magcuhà sang aton salaquian?..(*Palacpac nga mabascug sang mga tumalambung*) Sa dalan madamò ang alquilon...

Diput B.—(*Maydala nga cahicay*)—Ang alquilon dilì angay sa mga Representante sang isa ca banua...

Diput Inm.—Cay nga-a dilì angay? ..Ang mga Representante sang isa ca banua nga imol, dapat nga magdalá sing pagcabuhì nga nagacaangay sa iya ca-imolan.. ¿Anhon ta pa man ang pabugal con ang aton mga casimanua nagacamatay na sa gutum?...(*Palacpac nga mabascug sang mga tumalambung.*)

Diput. B.—Inâ bunga lamang sang hambalanon .. Silá ang may salâ cay matamad mag pangabudlay; con sillá, mamatay ?nga-a quità ang salaon? ..(*Cumud sang mga tumalambung*)

Diput. B.—Ang mga nagapamulong sing subong, nagapa-

quilala nga silá ualâ macatalastas sang cahimtangan sang banua nga nagapuyô sa ca-umhan, ang cadamuan halos na macacaon sing maca-isa sa isa ca adlao... ¿Matamad silá siling mo cag dilì boot magpangabudlay?.. Ábe pa-ino-inoh: ¿Sin-o aihan ang amay nga ualâ sing casingcasing nga mayluyag magtuloc sang iya mga anac nga nagacamatay sa gutom, cag dilì maluyag mag-obra con sia maymaquità nga olo brahan?.. ¡May matamad pa ayhan sang guinlcanan nga nag tuloc sang iya mga anac nga nagamalasaquit, cag ualâ sing icabacal sang bulong nga icatambal sa ila balatlan?.. ¡May matamad pa ayhan sang bana nga ualâ ni isá ca dacô nga inogbacal sang panapton nga icatabon sang cahuya-an sang iya asaua?... ¡Dilì bo-ot magtrabajo!... ¿Cag con ualâ sing nagapatrabajo?.. ¿Ualâ mo bala mahibalo-e, nga ang capin na sa catungâ sang aton mga mangunguma, guinpamaya-an na ang ila mga umá, cag nagcalapoto na sila sang camatay sang ila mga hayup cag ang cadamu-an sang iban pa nga casablagan?.. ¿Ualâ ca guid bala macapanglagao-lagao sa mga caumhan nga ua'â ca caquità sang cadamuan nga mga galingan nga nagalalay-ang sa cauayangan cag guinapanglapauan na sang mga cog n cag catigbauan?... Ang aton dapat nga salapolsapolan, dilì ang pag pasacà sang aton sueldo cay quitá, sa duha capulô ca pisos ang adlao, malayô quitá ca-ayo sa camatayon; quitá dilì mamatay con dilì quitá macabanquete; quitá dilì mamatay, con dilì quitá macagamit sang salaqulan sa «stable»... Ang aton dapat nga caisahan, amó ang pagpangità sing calalangan sang tanan nga calautan cag callsdanan sang aton mga casimanua... Ang dapat ta nga halambalan, amó ang caayohan nga sarang ta mahimò agud inang mga calaparan nga mga dutà nga nanalaptap nalamang sang hilamon, mamungday liuat sang manayanaya nga tulucon nga cabungahan... Ang dapat ta nga

dumdumon, ang camatay sang aton casapatan; ang pameste sa tuig-tuig nga tanan; ang apan cag lucso; ang pagpabuhin sang cagastohan sang aton gobierno, dili ang pagpadugang... Tanan inâ amó ang dapat ta nga palaligban sang aton olo, cay amo inâ ang aton guinpanug-an sa cabanuahanan... Con ang gobierno maypilac dapat ta nga gastohon sa caayohan sang banua nga amo ang guinagulcanan sinâ nga pilac, dili dapat nga aton paggastohon sa mga banquete. «stable» cag iban pa nga mga casangya-an...

Ang mga tumalambong. (*Palacpac nga mabascug cag may lacut nga mga pamulong* ¡Hustol... ¡Justo inâ!... ¡Ma-ayo¡. ¡Viva!..(*Ang uga Diputado sing ila mag hilipus cag sa ila mga naung nagapahayag sing dacû nga ca-aquig*)

Speaker (*Mamucpuc sing mabascug sa lamesa dala ang caaquig cag balicdon ang mga tumalambong*)—Acon guinapahibalo, nga ang mga Diputado magasinapolsapol sing isa ca pagsinapol nga dili dapat nga pagpabati on ang mga tumalambong...

TELON

ICATLO NGA GUA

D. Anan. (*Tumindog nga maydala nga pangaquig cag maghambal sing mabascug nga mabati-an sang tanan*) ¡Dao sa butig con pag suguiron...

Matilde.—(*Sa cay tatay niya nga maydala nga pangulbá*)—¡Tatay?... ¿Tatay!....¿Na ano ca man?.... ¿Ano ang nag-abot sa imo?... Tan-aua, ang tanan icao nalang ang guinatuloc...

Pisiong.—¡Callo man ini si D. Ananias!....

D. Pablo.—(*Tumindog maydala nga pangaquig, sa cay Pisiong*)—¡Callo?.. Cailó icao!... Callo aco!... Callo quita tanan!... Dili cay callo si D. Ananias lamang!... ¿Nga-a, icao ualâ ca pagcalisud sang imo guinatan-ao?.... ¿Amó inâ ang imo pagcabalaca sang imo

banua nga amó ang imo matood nga iloy?.... Ang imo iloy guinapacahuy-an sang imo iban nga mga utod, ¿icao nga nagatambong nagahicay ca pa sang nagaampin sa iya?... Cag icao, icao nga isa sang mga ulitao nga amon guinasaligan, nga sa ulihi nga mga adlao magabauì sang Filipinas sa tanan nga mga capaitan nga iya guinaagulhan, amo inâ ang imo pagpanghunà-hunà?.... ¡Ah! ¡¡Con amo inâ.... ualâ guid quitá sing capauà nga guinapaabut!!...

Pisiong.—Cag abo, ¿nga-a man guid magsagad man quita sing calisud, cay ang iban nagacadlao man lamang sa aton?... ¿Dilì bala maayo, nga mag-ilog nalang quita sang cadamuan cag magsaot cabagay sang sonata nga ila guinatocar?....

D. Pablo.—(*Itudló si Pisiong*)—Ini... amó ini ang angay nga manghod sang mga magnlang nga yarà dirâ!.... (*Itudló ang entablado. Sa cay Pisiong*) ¡Hipus, malain nga Filipino!... ¡ayao pag dugangi ang pagpasipala sang amon calisud!... (*Itudló ang mga tumalambong* ¡Ang mga anac nga subong sa imo, icahuyâ sang tanan nga iloy!.. (*Si Pisiong maticab ang bábá nga bo-ot masabat, ugaling si Marta guinpungan sia.*)

Marta.—(*Sa mahinay*)—¡Con halus pa Pisiong ayao na pag sabat!... (*Si Pisiong maghipus cag mag docô*).

D. Marcial.—¡Amó ugaling ini ang gobierno nga guinatauag «Gobierno sang banua para sa banua».... ¡Ang banua dili dapat nga pagpabation sapagbinaisay sang mga bagay nga nahanungud sa iya.....

D. Anac.—¡Amo na inâ ang catumanan sang ila guinpanug-an!... ¡Ang independencia sa guilayon dilì dapat nga paghambalon cay dao macasalâ sa Dios ang maghamba!!.. ¡Ang mga sueldo nga amo ang guinsagad nila pangahâ nga duro ca mga dalagcû, caron dapat nga pasacaan cay culang pa!.. ¡cag sugud ang pagpasacà sang sa ila!...

D. Anan.—Aco isa sang ualâ guid magpati sang ila mga

guinpanug-an, ugaling, ualâ guid aco magalaum nga inâ nga mga tao magadangat tubtub dirâ ang sa ila pagcacahas.

D. Anac.—(*Sa cay D. Bartolomé*)—¿Abe, anano sa imo D. Bartolomé?...

D. Bar.—(*Nga nagahipus*)—Con sa acou lang, dao maycatarungan man sila... Ang duha ca pulò ca pisos culang guid ca ayo nga ipangabuhì diri sa Manilà...

D. Anan.—¡Culang caayo nga ipangabuhì diri sa Manilà ang duha ca pulò ca pisos?... ¿Anano abe mo, ang pagiaum mo sa amon mga buquidnon?... Ang cadamu-an sa aton nacapuyô dirì sa Manilà cag nacasayod con dao ano ang pangabuhì... ¡Ang magsiling sinâ, isa ca tao nga madayà nga nagatinguhâ sa pagdayà sa iya banua; cag ang magpalati, ang mga buang!... (*Si D. Bartolomé matindog contani nga maquigbais, ugaling guinpungan ni Claudio cag si Ananias quinaptan ni Matilde cag ni Da. Engracia sa mga but-con cag papungco-on.*)

Matilde.—(*May pangabay nga dala*)—¡Tatay? ¿tatay¡ ¡tuman na!...

D. Anan.—(*Sa cay Matilde*)—¡Icao mangapin guid!. Ngadaan, guinpaaman ta na... ¡Dilì aco bo-ot sang linugao nga quinauatan!...

Da. Engr.—(*May pangabay*)—¡Por Dios Ananias!...

ICAP-AT NGA GUA

(*Mabatian sa sulud duha capagpamucpuc sa lamesa, guilayon batacon ang telon; ang mga Diputado nagapululungcó sa ila lincoran.*)

Speaker—Satapus na ang aton binais-bais sang ley nga guinahingyò sang Sr. Representante, (*Tinodló si Diputado B.*) aton sagulayon pagasugdan ang votacion... (*Ang cadamuan nga mga Diputado maghalangdó sang olo.*) Caron magtilindog ang mga may luyag sinâ nga ley... (*Magtilindog ang cadamuan*)

Sec. sang Asam.—*Mag-isip cag sang iya pagcatapus*)—Ca-

lim an cag ualo.,

Speaker.—Magtilindog caron ang ualâ sing luyag...

(*Sa nayon sang mga Progresista magtilindog ang tanan nga napuló cag isa, cag ang Diputado inmediatista cag isa pa*)

Sec. sang Asam—(*Sang pagcatapus sang isip*)—Napulò cag tatlo...

(*Palacpac nga mabascug sang cadamuan nga mga Diputado: cumud cag himug-ot sang bo-ot sang mga tumalambong.*)

Speaker.—Calim-an cag ualo nga ho-o cag napulô cag tatlo lamang nga indì, ang ley guinapacama-ayo sang Asamblea.....

D. Anan.—Cag sa ualâ sing duhaduha ang Comision magapacama-yo man!.. ¡Cag sa pagpamati sini nagcalari quitá dirì?..

D. Marcial.—Oh!... Hulathulatá, cay ang labud sa cabû ualâ ta pa malambut sa paginum..

Diput. C.—(*Tumindog*)—Aco nagapagayò sa paghambal...

Speaker.—Ang Sr. Representante sarang macahambal...

Diput. C.—(*May guinacaptan nga isa ca papel*)—Acon guinapangabay sa halangdon nga mga miembro sang Camara, nga sagullayon aton caisahan lining ley nga acon sa iño guinhingyò (*Dinuhul ang papel nga guinacaptan sa isa ca sulugoon agud ihatag sa Secretario cag magdab ot sing iban pa nga mga papel cag ihatag sa amo man nga sulugoon agud tagaan ang isa cag isa sang mga Representante.*) Ang amo nga Ley, amo ang pag-angcon sing calim-an calibo ca pisos, nga galastohon sang embajador nga aton inogpadala sa San Petersburgo: Quita nacasayod con ano ang cahulugan sang guinatauag nga embajador, busa sa tacus ta masayoran dilì ta catilingalahan nga quinahanglan niya ang calim-an calibo ca pisos, agud niya mahamtang sa cadunganan ang cargo nga iya guinadalá; ang amo nga embajador quinahanglan niya ang duha ca se-

cretario, cay ang tanan nga mga embajador may mga secretario guid. Ang cagastchan sang isa cag isá sang mga secretario, dilì guid magcubus sa tagpolô ca libo ca pisos, cag sa bangud sini mabilin na lang sa embajador, ang catlo-an calibo nga nahanungud sa iya caugalingon nga galastohon...

Isa ca Diput. Prog.—Sr. Presidente, acon guinapangabay nga aco matugutan sa pagtucsò sa Sr. Representante.

Speaker.—(*Sa cay Diputado C.*) Sr. Representante magatugut ca nga icao pagtucsoon sang Sr. Representante? (*Itudtó ang Diputado Progresista*)

Diput C.—(*Dala ang hangdó sang olo*) Ualâ sing anó man.

Isa ca Dip. Prog.—¿San-o ang pulong nimo nga quinahanglan didto ang aton embajador.?

Dipt C.—Sa tunga-tungà sang bulan nga ma-abut.

Isa ca Dip. Prog.—Con amo inâ ualâ na quinahanglan nga pagpasigpacpacan ta ang pilac sang banua; cay ang aton embajador con mag-abut sa San Petersburgo, tapus na man lamang ang pagtilipon.

Diput C.—Matood ang iya sang Sr. Representante, ugaling, quinahanglan nga magpahayag quitá sa iban nga mga cabanuahanan nga quitá may mga tinon-an cag con guinaamuma quitá nila, dilì dapat nga pagsicuayon ta ang ila sa aton pag-agda, cay inâ cabastosan nga alam....

Isa ca Dipt. Prog.—Inâ nga pagpahayag sang tinon-an mahal ugaling ang maigo an sa aton. ¡Calim-an calibo ca pisos, dilì isa ca tulô nga tubi!...¿Abo, con inâ nga pilac aton gastohon sa pagpangità sang calalangan nga sarang macapatunong sang pagcamatay sang aton mga sapat, con dilì labi nga maayo?... (*Palacpac nga malascug sang mga tumalambung*).

Mga tumalambong.—¡Hustol..inâl..¡May matarung sla!... (*Ang Speaker mamocpoc cag maydala nga caaquig. Hipus ang tanan*)

Isa ca Diput.—Sr. Presidente, madalî na lang ang á las doce...

Speaker.—Satamà na nga binaisay sang ley nga guinhingiò sang Sr. Representante, (*Itudló si Representante B.*) caron pagasugdan ta na ang votacion....

Isa ca Diput.—(*Magtindog*)—Sr. Presidente, sa pagluppay sang bo-ot sang isa cag isa, acon guinapangayó nga aton ilisan ang calim-an calibo sang catlo-an cag apat calibo: Duha capulo calibo sa cagastohan sang embajador, cag tag pitó calibo ang sa ila sang iya mga secretario....

Diput. C.—Dilì mahimò cay masquin pa ganì ang calim-an calibo dao sa culang pa....(*Cumud nga mabati-an ngà nagahalalin sa mga tumalambung.*)

Speaker.—(*Mamocpoc liuat*)—Magtilindog ang bo-ot nga ilisan ang calim-an calibo sang catlo-an cag apat.... (*Tilindog ang bo-ot.*)

Sec. sang Asam—(*Sang pagcatapus pag-isip*)—Catlo-an...

Speaker.—Magtilindog caron ang dilì....(*tilindog ang dilí*)

Sec. sang Asam.—(*Sang pagcatapus pag-isip*)—Duha capulò cag ualó....

Speaker.—Catlo-an nga ho-o cag duha capulò cag ualò nga indì, ang calim-an calibo paga-ilisan sang catlo-an cag apat calibo...(*Hipus ang tanan. Sa dugay dugay na*) Caron magtilindog ang mga mayluyag nga ang amo nga ley pagapacamaayohon....(*Mag tilindog ang cadamuan*)

Sec.—(*Sang pagcatapus pag isip*) Calim-an cag ualó...

Speaker.—Caron magtilindog ang indì... (*Ang napulo cag tatlo man cainz nga indí magtilindog.*)

Sec.—(*Sang pagcatapus pag-isip*)—Napulò cag tatlo...

Speaker.—Calim-an cag ualó ang ho-o cag napulò cag tatlo ang indì, ang amo nga ley guinapacama-ayo sang Asamblea... (*cumud cag-pamulugsó nga mabati-an sa mga tumalambong.*)

D. Marcial—(*Sa cay D. Ananias*)—D. Ananias, yarà na ang labud, naquità mo na?...

D. Anan.—¡Oh!...

Dput. B.—**Sr. Presidente, á las doce pasadas na, dapat nga pagtapuson ang aton pagtilílipon.**

Ang tanan nga mga Diput. - Sugot aco sang gulnapangayô...

Speaker.—(*Magtindog*)—**Ang pag** tilílipon tapus na...(*tindog ang tanan, Tilindog ang mga tumalambong, dala ang caaquig cag pamulugsó*)

TELON.

'CAP-AT NGA BAHIN

(*Sa Manilá. Sang natapus na ang nahauna nga sesion sang Asamblea.*)

NAHAUNA NGA GUÁ

Sa saguá sang hotel nga guinadayonan, sang aton mga quilala nga provinciano. Sang pagbatac sang telon, si D. Anacleto, D. Ananias, D Pablo cag si D. Marcial, nagahalambal; si Martin cag si Leonor, si Pisiong cag si Marta nagailiping; si Matilde sing iya nga maycasubû, nagatindog sa luvó sang piano, nagaatubang sa bulutangan sang mga papel sa musica cag nagapamusicad.

D. Anac.—Cadugay na diri sa aton sa Manilà, ¿san-o quitá manacay?.

D. Anan.—Sa ma-una nga vapor nga maghalin. (*Si Matilde pumabiyá sang pamusicad cag mamati.*)

D. Pablo.—Ualâ cono sing vapor con dilì sa semana nga maabut. (*Si Matilde nga nagapamatí, nacoguinhaua sing malauig cag magdayon sang pamusicad.*)

(*Si Pisiong magtuloc cay Matilde. cag sang iya pagcamulalong nga ualá sing nagatuloc, magtindog sa luyó ni Leonor Cag iya palapitan*)

Pisiong.—(*Itunghol ang isa ca sulat cag sa mahinay*)—Iya inâ ni Sinforoso nga guinlihog sa acon. (*Bumalic sa luyó ni Leonor*).

Matilde.—(*Dao-on sa madalî ang sulat cag sa pagcatapus niya panghulunghulung nga ualá sa iya sing nagatan-ao, iya busicaron cag basahon*)—«Matilde nga acon hinigugma», (*Manghayhay*) «¿anó ang gugma?... isa ca bagay rga tubtub nian ualâ sing nacatung-

cad....Isa ca calayo nga nagadabdab sa sulud sang aton ca'auasan cag ang iya ca-init nagapanulup-sup sa mga ca-utucan sang aton mga tul-an»... (*Isa ca sulugoon magsulud, si Matilde sang iya pag-camulalong, pioron ang sulat ngã iya guinabasa cag tago-on sa iya dughan, sa sulud sang iya bayó. Ang sulugo on may dala ngã isa ca bandcha ngã may mgã sulat, cag taga-an tag isa si D Anacleto, D Ananias, D. Pablo cag si D. Marcial cag humalin.*)

D. Anan.—(*Sang pagcabucad sang sulat, ngã iya nabaton, basahon sing mabascug*)—«Bangud sang pag-catapus sang nahauna nga sesion sang nahauna nga Asamblea, cag sang pagpahayag sang mga Diputado, nga sila icapadungug sang banua nga nagpilì sa ila, guinapangabay sa imo nga magdugoc icao caupud ang imo familia, sa isa ca balle nga paga-ibatag.. (*Ang catapusan ngã mgã pulong ualã na mabatii; sang iya pagcatapus, iya guinguisì ang targeta ngã iya guinacaptan sa dacû ngã caaquig, magtindog cag magdayandayan*) ¡Psi!....Ini nga mga tao ualâ calo-oy sa banua nga ila guinadayaan....Con sa quinatsilâ amo ini ang mato-od nga guinatauag «Tomadura de pelo»... ¡Pabaya-an ta na nga paglimbungan quitá nila, ugaling ang pagcadlauán pa quitá!.... (*Atubangon ang mgã nagapalamati*) Anó abe sa iño, icapacadungug ta pa sila?.. (*Magcadlao ngã dao sa hilao*) ¡Oh! ...¡Magaabut ang adlao, nga ang banua magamuclat ang mga mata!....

Pisiong.—(*Sang nagahambal si D. Ananias, pinulot ang targeta ngã iya sini guinpilac cag sang iya guinatan-ao ngã ualã sing nagatuloc pumalapit sing madalî cay Matilde cag itunghol*) Ó,....tagu-a... si Sinforoso ang nagpadala siná, agud camó macacadto....Ingúsi si tatay mo, hibii si nanay mo....Maloy guid inâ silá sa imo. (*Pumalayó*)

D. Marcial.—¿Tê indì ca magcadto?....Ang pulong mo, naga-

cabalaca ca sa banua...Con may pagcabalaca ca sa iya, dapat mo nga tan-aon agud dilì ca masuguiran sang iban, con anó ang guinagastohan sang cadamu-an sang iya pilac... ¡Lasang nga tao in!! Cay yari na man guid quitá, ¿nga-a nga dilì quitá mag caladto?..*(Si Leonor. Matilde cag si Marta sang pagcabatî nila nagpalahayag sing casadia sa ila mga nauong amo man si Martin cag si Pisiong.)*

Martin.—(*Isag id sag id ang iya mga palad sa dacû nga callpay*) ¡Huy!...¡Canamit!...¡masa-ot quitá duro!...

Leonor.—(*Sa cay Martin*) ¿Anó ang panaot dirì sa Manilà?

Martin.—Subong sang didto sa aton....Cutub nga napasad ang cadamu-an nga «baile de suscricion» ualâ na sing malain magsa-ot..¿Naquitá mo sa calle Iris nag-ililiping na lang!.

Marta.—(*Sumablao*) Didto sa aton, madamù ang mga «baile de suscricion»

Pisiong.—Amó inang cabangdanan, nga ang tanan didto ma-ayo man magsal.ot.

Leonor.—¿Nga-a, nagacaladto man camo sa mga «baile de suscricion»?

Pisiong.—¿Mag-ano ca abe, con dilì magsunud sa iban?

Leonor.—¡Oh, macahuhuyà!....En ves nga mag tolo-on, guinapasipad-an niño ang iño oras dirâ sinâ nga mga lugar....Cag sa ualâ duha-duha, mapaulì camó ma; dalum na ang cagab-ihon!....Cag con aga mamatá camó adlao ná; ualâ sing tiempo sa pagto-on sang leccion, maluya ang lauas; macadto sa clase guinatuyó; mag-abut didto manghuy-ab cag mag hangâ-mahalin sa clase, ualâ calibutan sang guinpangasoy sang maestro, cay ang panumduman na bugos na lamang sa mga bailarina; mag-abut sa balay dalì-dalì sa pagcaon cay guinatuyú; matulug, magmatá manumdum ulî sa pagcadto sa baile. ¡Oh, canugun sang cagastohan sang iño mga guinicanan, nga nagaalantus sang tanan nga mga calisud, agud macap:toon lamang sa iño!....Con amó inâ ualâ

guid camó sing ca-ayohan nga madangatan, maayo pa mag-alarado nalang camó, dacû pa nga mga capuslanan ang iño macuhà cag ang iño mahatag sa iño banua.

Martin.—(*Maydalá ngà casulû*)—¡Oh, Leonor!....¡Sa pagcatingas na sinâ nga mga pamulong! ...

Marta.—Matarong ang iya ni Leonor, ¡macahuhuyà!....magolobra nalang camó, dilì pa magdugang ang cadamu-an sang mga abogado nga gadoy, nga amó ang nagapadugang sang cagamuhan sa mga banua.

Martin.—(*Sa cay Leonor*)—Ugaling ualâ ca guid pagpanumdum, nga ang pagcadto co sa mga baile, bangud sang acon pagpangità sing calingauan sang acon mga calisud....¡Hunàhuna-a...ang calayo-an mo!....

Leonor.—(*Sa dacû ngà casubû*)—¡Oh, Hipus!...Con ang imo paghigugma sa acon amó ang magatuytuy sa imo sa cala inan, ma-ayo pa nga dula-on mo...

Martin.—Con amo inâ sîsil ang acon dughan cag gabuta ang acon taguiposoon...!

D. Anan.—(*Sa cay Matilde*)—Tilde, tan-aua si nanay mo con anó ang casaquit sang iya olo....

Matil.—(*Tindog*)—Ma-ayo man tatay. (*Humalin*)

D. Marcial—(*Ngà nagabasa sang isa ca diario*)—¡Oh!, pamatil niño: «Sa sinuguidsuguid nga amon nabati-an, ang Gobernador general magapabantalà sing isa ca sugo, nga ang Asamblea magpadayon sang sesion, bangud sang cadamu-an pa nga mga bagay, nga ualâ malambuti sa pagsinapulsapul, bagay nga quinahanglan uga calsahan sa madalî, say ang ca-ayohan sang banua amo ang nagasugò»....(*Ibutang ang diario*).

D. Anan.—¡Mga duha calibo cag tungâ ang cagastohan sa isa ca adlac!...

D. Anac.—¡Capin sa capito-an calibo ang bulan!...

D. Pablo.—¡Cag duha ca oras sa isa ca adlao nga pagtililipon: Ang aton gasto sa isa ca oras, mga isa calibo cag duha cagatus ca pisos.

D. Marcial.—¡Ano?....¡duha ca oras?... ¡May adlao nga isa lamang ca oras arg sesion!... Sa sinâ nga adlao, bilang nagbayad quitá sang oras ¡duha calibo ca pisos cag tungâl.

D. Anan.—¿Anó arg pagcatapus nila sang ila quinahanglan nga talapuson, con dugay-dugay guintan-ao ang relos?....(*Dao sa may guinailog*) «Sr. Presidente, á las doce na» ...«Sr. Presidente, pasado á las doce» ..¡Ah!, ang banua dilì guid nila pagpaayohon!.. ¡silá sing ila, inoras ang ayô! Con ca-isa ma sugud ang sesion á las dies, con caisá matapus á las once.. ..

D. Marcial.—Cag caron, nadumduman co nga nahanabû icaisa, nga ang sesion napulò cag duha ca miuuto lamang, sadto nga adlao nagastohan quitá sing mga ¡duha cagatus ca pisos ang minutc!...

D. Anac.- ¿Cag anó conó ang pagasalapolsapolan sa bag-o nga pagtilillipon?

D. Marcial.—Ambut....sa nabati-an co, nga isa sang ila pagacaisahan amó ang nahanungud sa «Banco Agricola»... ..

D. Anan.—Contanì amó inâ ang guin-una pagcaisahan, cay amo ang macahatag sing caayohan sa banua.

Ang tanan.—(*Dalá ang dacû nga poghicay*)—¡Psss!...

D. Anan.—Cag pila conó ang principal sinâ nga Banco?

D. Marcial.—Ang pulong «isa cagatus calacsà»....

D. Anan.—¡Isa ca gatus ca lacsà?.. ¡Inâ nga mga tao nag buluang!....Isipa niño; Sa pito quitá ca gatus ca lacsà nga mga Filipino, tagpilá ang maigu-an sinà sa aton?...¡Ualâ ganì mag tagnapulô cag lima ca centimos!....¡Amo inâ ang pagtabang nila sang aton mga calisdanan?... Con sa ila, culang pa ang duha capulo ca pisos ang adlao cag sa dilì ganì quitá maca pam'soc, hinali-on lang pasaca-au sing napulò; con sa aton, igò na ang tagnapulô cag lima ca centimos..¡Culang pa ganì sa isa ta ca pania-

gahon!...¡Oh, calló nga banual (*Ang tanan magpa-hayag sing casubû*)

TELON

ICADUHA NGA GUÁ

Sa bakay sang isa ca Diputado, á las dies ang gab-i. Madamó ang mga tao nga dao sa dilì ang isa cag isa macaguihó. Sa pagbatac sang telon nagatocar ang orquesta sing isa ca vals cag ang cadamuan nagasala-ot. Ang iban nagadalayandayan. Si D. Marcial cag si D. Ananias nagabuilog. Sapagcatapus na sang vals, magdulog silá sa tungâ sang entablado.

D. Marcial.—¿Anó D. Ananais, naquitâ mo ná con diin magacadto ang cadamuan sang aton pilac?

D. Anan.—¡Ma-ayo pa nga ualâ mo aco pagdal-a dirí.. nagadugang ang pagtangis sang acon taguiposoon!..(*Magpalayô silá*)

Leonor.—(*Sa cay Pisiong nga naga abrasete sa iya, maydalá nga lahuglahug*) ¿Tê Pisiong, guinasadiahan ca man dirì nga subong sang sa «balle de suscrision»?

Pisiong.—(*Tumuloc cay Leonor*) ¡Dao sa nagalahug-lahug ca!...Nga da-an nahibaloán mo nga con icao ang acon casabay, masquin diin quitá dal-on labi guihapon ang casadia.

Leonor.—(*Mamula*)—Amo ca ugaling inâ manabatsabat!...

Pisiong.—(*Tumuloc cay Loonor cag sa maycaloló*) ¿Tê abe con matood inâ?..(*Magpalayô silá*)

Si D. Sinforoso cag si Matilde nga nagaabrasetehay, magsulud sa isa caluyó sang entablado)

D. Sinf.—(*Maydalá nga calisud*)—¡Oh, Matilde sa pagcasubû sining aton cahimtangan!...¿Cay nga-a nga dao sa dilì magtuloc sa acon si tatay mó?...

Matilde.—Cay ang iya silíng, butigon ca conó...cay ang imo mga guinpanug-an ualâ mo pagtumana: tubtub nian, ang catungâ sang imo sueldo ualâ pa nimo mabatag sa mga banua nga nagpili sa imo...

D. Sinf.—(*Maydalá nga caaquig*) ¡Obl.. (*sang ila pagcamulalong, nga si D. Ananias cag si D. Marcial nagapalapit magpalayô silá. Si D. Ananias, D. Marcial, D. Anacleto cag si D. Pablo nga nagadalayandayan magquilita ay sa tungá sang entablado*)

D. Anac.—Anò Marcial, quilala mo yadtong tao nga gulnatulumpucan sang cadamuan?...(*Itudló.*)

D. Marcial.—(*Magtuloc*)—Isa inâ sang mga Comisionado nga nagabaton sing sueldo nga duha calibo cag lima cagatus ca pisos ang bulan; inang isa sa iya luyò, isa man ca Comisionado nga nagabaton sing amó man nga sueldo, cag ang cadamuan sang iban sinâ sa ila, mga Diputado nga nagabalaton sing tagcatlo-an ca pisos ang adlao....

D. Anan.—¿Cag anò abe ang pagbangon sang banua, con amó inâ cadamù cag cadalagcù sang mga sueldo?

Martin.—*Sa cay Leonor nga iya guinaabrasete*—¡Leonor, madalî nalang camo magpaulil!...¡Panumduma con dao anó naman nga mga calisud ang acon pagaantuson con ualâ na icao!..¡bulígui man aco pag-ampò cay tatay mo nga mapacasal nalang quitá!

Leonor—¡Abaol..¿Anano na inâ?...Si tatay con sagad mo sing surá mangaquig nalamang...hulathulaton tanalang...isa naman lamang catuig ang culang nga matapus ang imo pagto-on...

(*Ang orquesta magtocar sing «Two step» cag ang tanan magsalaot. Si D. Ananias, D. Anacleto, D. Pablo cag si D. Marcial magpulongcô sa isa cahigad, magtan ao cag maghalambal Sang pagcatapus sang tocar, magpatungã si Diputado A. tumungtung sa isa ca siya cag mamulong*)

Diput. A.—Mga talahoron nga tumalamborg: guinapangabay

co sa iño con sarang iño aco mapamati-an sing pila catagâ. Macahalanoclog sing dacû sa isa ca tao nga may paghigugma sa isa ca banua magtan-ao nga ang iya pumuluyò, silahanon lamang ang magsagad sing binaisay, magsagad sing hinisa-ay cag magsagad sing ilinauay nga ualâ sing capuslanan. May isa capamulong nga nagasiling: «Ang caisahan amó ang cabacuran sang tanan nga pagtililipon», busa con amó ini, ¿cay nga-a nga quitá nga mga anac sang isa man lamang ca banua, nagapangabudlay pa quitá? ¿Nga-a nga dilì tapag-isahon ang aton panghunàhunà, cay ang aton guinpandamgu isa man lamang sing catoyo-an nga amó ang aton ca-aychan?.. Sa pagpatadlong sini nga caisipan, sa pagbutang sing catapusan sinang caladlauan nga aton guinapahayag sa iban nga cabanuahanan, nga quitá, quitá man lamang ang magsagad sing ilinauay; acon guinapacama-ayo cag guinhirgò co sa iño, nga ang duha ca **partido inmediatista** cag **progresista** nga ang cahimtangan dao amó ang ila sang idó cag curing nga dilì magtulucay, paga-isahon ta lang ..pagatingbon ta silá nga duha sa isa lamang ca partido nga aton pagangalanan ang «PARTIDO-BASABASISTA».... (*Palacpac nga mabascug sang calabanan, ang iban sa pagpahayag nila sang dacû nga casadia, magpalatong sa mga siya cag magsilinguit.*)

Ang cadamuan.—¡Ma-ayol....¡Ma-ayo!...Husto! . ¡Husto inâ!...

(*Si D. Anacleto, D, Pablo, D. Marcial ualà magguiliho sa ila lingcoran, si D Ananias magtindog, magdayandayan nga dala ang pamulugsó cag ang dacû nga caaquig; ang Diputado inmediatista nga aton quilala, nagacasubû sing iya, nagatindog sa isa cahigad cag nagacursimano. Ang quinagahud madugoy cag matapus*)

Diput. A.—(*Tumindog*) Caron, sa pagpahayag ta sang aton calipay bangud nga nadangat ta inâ nga CAHI-

MAYA-AN, acon sa iño guinapangabay, nga buylogan aco niño sa pagsinguit:» ¡Malaulg nga cabuhì ang ihatag sang Macaacò sinâ nga Partido!»

Ang tanan.—(*Ualá si D Anacleto, D. Ananias, D. Pablo, D. Marcial cag ang Diputado inmediatista ngá aton quilala*)—¡Malaulg nga cabuhi!..(*Palacpac ngá mabascug cag madugay.*)

D. Anan.—(*Sang paghaganhagan na sang palacpac cag sininguit, umatubang sa mgá tumalan-ao cag sa mabascug ngá paningog mamulong*) ¡Naqultá na niño!....¡Banua! ¡Magbayad camo!....¡Magbayad!..¡Cag maghipua!.....

TELON.

CATAPUSAN